

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, ΜΗΝΥΜΑ ΕΛΠΙΔΟΣ (Γ.Β.Μ.) 265
- ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΑΛΒΑΝΙΑ (Καθηγ. Χ. Γιαμβριά)..... 267
- ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ. ΕΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ (Δημ. Βαλληνδρά) 271
- ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ AIDS (Μιχ. Θ. Μηλίγλου) 277
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ - «ΣΚΕΥΟΣ ΕΚΛΟΓΗΣ» - Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ (Ν.Π. Μαστρογιαννοπούλου) 281
- ΕΠΙΑΤΕ, ΚΡΑΤΟΣ; (Πανορμίτη) 288
- ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τής Χ.Ε.Ε.)..... 261
- ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 294

ΕΤΟΣ 58ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1995

ΑΡΙΘ. 565

ΔΡΧ. 150

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Έκυκλοφόρησε:

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

Ο ΜΑΡΜΑΡΩΜΕΝΟΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Δοκίμια Έλληνορθόδοξου Στοχασμοῦ
Παρουσίαση – Εισαγωγικό δοκίμιο – Έπιμέλεια
Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

Έπίσης από τις Έκδόσεις «ή Δαμασκός» έχουν κυκλοφορήσει:

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΕΖΑ Ι : ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΕΖΑ ΙΙ: ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ – ΜΟΡΦΑΙ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

και ή βιογραφία

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ

(Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ)

Όλόκληρη ή πιό πάνω σειρά τῶν βιβλίων τοῦ Γ. Βερίτη και ή βιογραφία του, διατίθενται από τὸ βιβλιοπωλεῖο «ΖΩΗ», Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα, τηλ. 32 23 560, στήν ειδική τιμή τῶν δρχ. 7000.

Έκδόσεις «ή Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 58ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1995

Άριθ. 565

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΗΝΥΜΑ ΕΛΠΙΔΟΣ

Πολλά άκούστηκαν και πολλά δημοσιεύθηκαν με άφορμή τὰ χίλια έννιακόσια χρόνια από τή συγγραφή στην Πάτμο τής «Αποκαλύψεως» του εύαγγελιστου Ίωάννου. Δέν έλειψαν και οι άστοχες κριτικές και παρερμηνείες. Άλλωστε συχνά γίνεται μιá παρεξήγηση για τὸ ιερό αυτό βιβλίο. Πολλοί βλέπουν μόνον εικόνες καταστροφής, κατακλυσμούς, συμφορές και τρόμους. Γι' αυτό και τὸ χρησιμοποίησαν ἢ μάλλον έκαναν τή χειρότερη χρήση του ποικίλες αίρέσεις και εύφάνταστοι ψευδοπροφήτες.

Άλλά ὁ σκοπὸς τής Άποκαλύψεως δέν είναι αυτός. Δέν είναι νά έμπνεύσει τὸ φόβο, τὸν τρόμο και τή δειλία. Ἡ δειλία και ὁ φόβος δέν είναι σὸ πνεύμα τής Κ. Διαθήκης. Ταιριάζουν στους δούλους ὄχι στους έλευθέρους. Και ὁ Θεὸς μᾶς κάλεσε ἐπ' έλευθερία, ὡς παιδιά Του άγαπημένα και ὄχι ὡς θλιβεροὺς σκλάβους.

Ἡ λέξη Άποκάλυψη σημαίνει άποκάλυψη, φανέρωση του θελήματος του Θεοῦ. «Άποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ», έτσι αρχίζει τὸ θεόπνευστο αυτό βιβλίο. Δηλαδή άποκάλυψη για τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ από τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ὁ σκοπὸς του βιβλίου δέν είναι νά άναγγείλη άμεσες ἢ μελλοντικές καταστροφές. Είναι νά φανερῶσι ἕπιστες και σωτήριες αλήθειες, που ὀπωσδήποτε θά συμβοῦν σὸ πέρασμα τής ιστορίας. Και οι αλήθειες αυτές δέν είναι άλλες από τήν πραγματική παρουσία του Θεοῦ μέσα σὸν κόσμο.

ΑΚΤΙΝΕΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1995

Ὁ Θεὸς διευθύνει, προνοεῖ και ὀδηγεῖ τὸν κόσμο διá ποικίλων δρόμων στή σωτηρία. Παρὰ τή φαινομενική κάποτε άπουσία ἢ φαινομενική άδυναμία του Υίου του Θεοῦ, του θυσιαζόμενου Άμνοῦ, ἢ Άποκάλυψη μᾶς φανερώνει, ὅτι τὸ «Άρνίον», ὁ Ἰησοῦς, είναι μὲν «έσφαγμένον», αλλά πάντοτε «ὄρθιο».

Βέβαια ἢ εποχή τής Άποκαλύψεως έχει ὀρισμένα χαρακτηριστικά, που λίγο-πολύ, τὰ παρουσιάζει κάθε εποχή κρίσιμη. Ὁ Χριστιανισμὸς αντιμετώπιζε και αντιμετώπιζει συχνά ἕνα κόσμο ἐχθρικό και απάνθρωπο. Οι δυνάμεις του κακοῦ κυριαρχοῦν κάθε τόσο και διευθίνουν τήν ιστορία του κόσμου. Από τήν ἄλλη πλευρὰ ἢ Έκκλησία ὄχι ἀπλῶς περνάει κρίσιμες στιγμές, αλλά διέρχεται ἢ ἴδια κρίση. Δέν διαθέτει τὸν πρῶτο της ζήλο, τή φλόγα τής πίστεως, τή θερμότητα τής αγάπης. Ἡ αγάπη της έχει παγώσει. Κι αυτό γιατί ἢ Έκκλησία δέν είναι μόνον θεῖος ὀργανισμὸς. Είναι και ανθρώπινος. Τὰ μέλη της είναι ἄνθρωποι άδύνατοι «σάρκα φοροῦντες και τὸν κόσμον οἰκοῦντες».

Άλλά ὁ Χριστός, ὁ σταυρωθεὶς και άναστὰς Κύριος, ὁ «Μάρτυς ὁ ζῶν και αλήθινός», θριαμβεύει και θά θριαμβεύει πάνω στις δυνάμεις του σκότους. Και παρὰ τή φαινομενική κυριαρχία του κακοῦ, ἢ ὀριστική νίκη είναι δική Του. Γι' αυτό και δέν πρέπει νά τρομοκρατῆται κανείς από τὰ μηνύματα τής Άποκαλύψεως. Ὁ προφητικός λόγος της φαίνεται συχνά σκλη-

265

ρός. Μαχαίρι κοφτερό. Συγχρόνως όμως είναι και μήνυμα ελπίδος. Φῶς μέσα στη νύχτα του κόσμου. Γι' αυτό είναι πάντοτε χρήσιμη και επίκαιρη και μάλιστα σε περιόδους θλίψεων και δοκιμασιών και γενικότερων ἀναστατώσεων.

Σὲ τέτοιες ἐποχὲς πού φαίνεται ὁ θρίαμβος τοῦ κακοῦ, ἡ κυριαρχία τῆς ἀνομίας, ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἠθικῆς τάξεως, ὁ στραγγαλισμὸς τοῦ δικαίου καὶ τῶν δικαίων καὶ γίνονται δυοδιάκριτα τὰ νήματα καὶ ἡ πορεία τῆς ἱστορίας, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα τῆς Ἀποκαλύψεως, ἔχει ἓνα δυνατὸ μήνυμα νὰ μᾶς πῆ. Ἔνα φῶς νὰ μᾶς προσφέρει. Ἔνα συνταρακτικὸ ἄγγελμα, γιὰ νὰ μᾶς συνεφέρει.

Καὶ τὸ μήνυμα αὐτὸ μᾶς λέει, πῶς δὲν εἴμαστε ἔρμαια τῆς τυφλῆς τύχης. Ἡ ζωὴ μας καὶ ἡ πορεία μας δὲν εἶναι χωρὶς νόημα καὶ δίχως σκοπὸ. Τὸ δραματικὸ στοιχεῖο τῆς ἱστορίας δὲν εἶναι χωρὶς λύση καὶ χωρὶς ἔκβαση. Ἡ πάλη ἀνάμεσα στὶς δυνάμεις τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους δὲν εἶναι ἀένη. Ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος. Καὶ ὅσο κι ἂν ἡ πάλη αὐτὴ ἀνάμεσα στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ στὶς ἀντίθεες δυνάμεις φαίνεται τραγικὴ καὶ ἀμφίροπη, θὰ ἔλθῃ στιγμὴ πού ὁ θρίαμβος τοῦ δικαίου, τῆς ἀλήθειας, τῆς ἀρετῆς, θὰ λάμψῃ.

Αὐτὴ ἡ θεολογία ἢ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας παρουσιάζεται περισσότερο καθαρὰ στὴν Ἀποκάλυψη ἀπὸ ὅποιοδήποτε ἄλλο βιβλίον τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ κυρίαρχος τοῦ σύμπαντος καὶ κύριος τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ περιγραφή ἐγκλημάτων, καταπιέσεων, ἀδικιών. Δὲν εἶναι κίνηση ἄστοχη καὶ χωρὶς πρόγραμμα. Δὲν εἶναι κνεκώνας, χάος, χωρὶς λογικὸ συνειρμὸ. Οὔτε φαῦλος κύκλος, πού ἀναπαράγεται μὲ τρόπο στερεότυπο κατὰ ἀναπόδραστη ἀνάγκη.

«Ἡ ἱστορία εἶναι ποταμὸς μὲ πηγές, μὲ παραποτάμους, μὲ ἐκβολές μεγαλοπρεπεῖς. Ἴσως ὁ ροῦς τῆς εἶναι μαιάνδριος γιὰ τὸ ἀμφίροπο τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ στὶς ὄχθες τῆς πότε πτηνὰ κελαῖδούν καὶ πότε βατράχια κοάζουν, ἀλλὰ μὲ ὅλα αὐτὰ ἡ πορεία τῆς δὲν γυρίζει πρὸς τὰ

πίσω» (Κ. Καλλίνικος).

Γιὰ τὴν Ἀποκάλυψη, εἶπαμε πῶς ὁ Θεὸς εἶναι ὁ κυρίαρχος τοῦ σύμπαντος. Συμπάρεδρό του ὅμως καὶ συγκυρίαρχο ἐπὶ τοῦ κόσμου ἔχει τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ κέντρο τῆς ἱστορίας. Καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ θὰ ἔλθῃ ὁ θρίαμβος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον.

Ἔτσι γιὰ τοὺς πιστοὺς, μάλιστα σὲ ἐποχὲς κρίσιμες γιὰ τὴν Ἐκκλησία, γιὰ τὰ Ἔθνη, γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, γιὰ τὴν οἰκογένεια, ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὅσο κι ἂν φαίνεται νὰ ἀδρανή, δὲν παύει νὰ ἐπαγρυπνῆ πάνω στὰ παιδιὰ τῆς. Τὸ σχέδιο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ μεταιώσουν ὅλες οἱ ἀντίθεες δυνάμεις.

Τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας «κλυδωνίζεται, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται, χεϊμάζεται, ἀλλὰ ναυάγιον οὐχ ὑπομένει» (Χρυσόστομος). Οἱ Νέρωνες καὶ οἱ Διοκλητιανοὶ παρέρχονται στιγματισμένοι ἀπὸ τὴν ἀδέκαστη ἱστορία. Οἱ «ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου», οἱ παλαιοὶ καὶ σύγχρονοι Ἡρώδαι, πεθαίνουν. Ὁ ἱερὸς θεσμὸς τῆς οἰκογενείας, τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, ἡ χριστιανικὴ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν μπορεῖ νὰ διαβάλλονται καὶ νὰ συκοφαντοῦνται καὶ ὁ σταυρὸς τῆς μητέρας καὶ τοῦ πατέρα νὰ γίνετα βαρύτερος. Ἡ ὑπομονὴ ὅμως τῶν πιστῶν πάντοτε νικά καὶ θριαμβεῖ διὰ τῆς ἀγάπης.

Νὰ γιατί τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἀποτελοῦσε τὴ δύναμη, τὴν ἐνίσχυση, τὴν παραμυθία τῆς πρώτης μαρτυρικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγωνιζομένων Χριστιανῶν ὄλων τῶν ἐποχῶν. Ἀπὸ αὐτὸ οἱ μάρτυρες καὶ οἱ ὁμολογηταὶ καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ ἀντλοῦσαν ἀκαταμάχητη ὑπομονή, γιὰ νὰ μὲνον ἀκλόνητοι μέχρι θανάτου στὴν πνευματικὴ τους ἐπαλξῆ. Προτροπὲς ὅπως ἐκεῖνες: «Μηδὲν φοβοῦ ἂ μέλλεις παθεῖν... Πίνου πιστὸς ἄχρη θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς», δὲν ἦσαν ἀνθρώπινα παραγγέλματα, ἀλλὰ θεϊκὰ σαλπίσματα, πού προκαλοῦσαν ῥίγη ἐνθουσιασμοῦ καὶ στόμωναν τὸ ἀγωνιστικὸ φρόνημα.

Γ.Β.Μ.

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΑΛΒΑΝΙΑ

Για να γράφει κανείς κάτι σχετικά με τη σημερινή κατάσταση που επικρατεί στην Αλβανία, είτε από πολιτικής, είτε από οικονομικής ή κοινωνικής και ακόμη και θρησκευτικής πλευράς, δεν είναι εύκολη υπόθεση, διότι απαιτούνται έρευνες από ειδικούς μελετητές. Στο άρθρο αυτό παρουσιάζονται απλά οι εντυπώσεις ενός Πανεπιστημιακού Δασκάλου, που στα πλαίσια ενός Προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη της ελαιοκαλλιέργειας στην Αλβανία, βρέθηκε τρεις φορές στη γειτονική μας χώρα κατά τα δύο έτη διάρκειας του Προγράμματος (1994-95).

Με την άφιξη στην πρωτεύουσα τα Τίρανα, άμέσως, καταλαβαίνει κανείς ότι υπάρχει μία γενική αταξία και ότι βρίσκεται σε περίοδο μεταβατική, που το συνειδητοποιεί όταν παραμένει μερικές ημέρες και μετά επαναλάβει τις επισκέψεις του κατά διάφορα χρονικά διαστήματα. Διαπιστώνει έτσι ότι η χώρα αυτή περνά μία περίοδο συνεχών αλλαγών, που άλλες συντελούνται με ταχύ ρυθμό και οφείλονται σε προσωπικές πρωτοβουλίες και άλλες με βραδύτατο ρυθμό, διότι οφείλονται σε πολιτικές επιλογές και αποφάσεις που απαιτούν επέμβαση του κρατικού μηχανισμού.

Το κεντρικό τμήμα των Τιράνων είναι όμορφο, με μεγάλες πλατείες και φαρδείς δρόμους με δενδροστοιχίες, όπου δεσπόζουν τα κυβερνητικά κτίρια. Στη μεγάλη πλατεία όπου βρίσκεται το άγαλμα του εθνικού ήρωα της Αλβανίας, Γεωργίου Καστριώτη ή Σκεντέρμπεη, περιοπτη θέση έχουν δύο καλλιμάρμαρα κτίρια, το ένα είναι το Μουσείο και το άλλο το Κέντρο

Πολιτιστικών Έκδηλώσεων. Ένας μικρός όλόλευκος «ούρανοξύστης», τραβά την προσοχή σου. Είναι το ξενοδοχείο «Tirana» που ανακαινίσθηκε εξ ολοκλήρου και άρχισε να επαναλειτουργεί την άνοιξη αυτού του χρόνου. Ας σημειωθεί εδώ ότι το ξενοδοχείο αυτό έχει ανεγερθεί εκεί όπου ήταν η Μητρόπολις των Τιράνων της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Αλβανίας. Το καθεστώς του Χότζα την γκρέμισε και στη θέση της έκτισε το ξενοδοχείο.

Αξίζει να μείνουμε ακόμη λίγο στα Τίρανα και να αναφέρουμε ότι κατά μεγάλο μέρος, το λιανεμπόριο γίνεται επί του πεζοδρομίου. Σε τραπεζάκια ή κάτω στο ταίμεντο, βλέπει κανείς να πωλούνται τα πιο ετερόκλητα πράγματα, από λαχανικά, φρούτα, αυγά, γάλα, ρούχα, παπούτσια μέχρι λάδια αυτοκινήτων. Έντονη είναι η παρουσία ελληνικών προϊόντων. Εκτός από τα ζωοκομικά προϊόντα (κρέας, γάλα και τυρί) για τα οποία η χώρα σήμερα είναι αυτόρκτης, τα υπόλοιπα έρχονται κυρίως από την Ελλάδα. Το καλοκαίρι βρίσκει κανείς παντού παγωτά από την Ελλάδα (ΕΒΓΑ, ΔΕΛΤΑ, ΚΡΙ-ΚΡΙ κ.λ.π.) καθώς και αναψυκτικά και χυμούς φρούτων. Στο κέντρο των Τιράνων ανοίγουν σιγά σιγά και καταστήματα με εισαγόμενα από την Ιταλία είδη υγιεινής, ποδήλατα, μοκέττες κ.ά.

Η δραχμή θεωρείται ένα από τα «σκληρά» νομίσματα και οι ανταλλαγές νομισμάτων γίνονται στα πεζοδρόμια της πλατείας όπου βρίσκεται η Κεντρική Τράπεζα της Αλβανίας. Πολλοί από αυτούς που κάνουν τις συναλλαγές στο ύπαιθρο είναι έπιστήμονες χωρίς εργασία. Η άνεργ-

για είναι μεγάλη και πολλοί νέοι άνθρωποι τριγωνούν στους δρόμους του κέντρου των Τιράνων από το πρωί χαζεύοντας και κουδεντιάζοντας.

Άλλη χαρακτηριστική εικόνα στα Τιράνα, δίνει ο μεγάλος αριθμός αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσεως που κυκλοφορεί και μάλιστα με μιά άκαταστασία, που κινδυνεύει από στιγμή σε στιγμή να σκοτωθείς όταν διασχίζεις κεντρικό δρόμο.

Πιο πάνω αναφέραμε ότι το κέντρο των Τιράνων είναι όμορφο. Όμως δεν συμβαίνει το ίδιο με τις συνοικίες, όπου ύψωνονται οι πενταόροφες «πολυκατοικίες» εύτελου κατασκευής (περιόδου Χότζα), με κόκκινο τουβλο χωρίς σοβά, με κοινή είσοδο και σκάλες που τη νύκτα δεν φωτίζονται και κινδυνεύει κανείς στο σκοτάδι όταν ανεβαίνει στο διαμέρισμά του. Τα διαμερίσματα μικρά, στενόχωρα, χαμηλότάβανα, με ένοικους εύχαριστημένους που με το νέο καθεστώς τους δόθηκε ή ιδιοκτησία έναντι πολύ μικρού τιμήματος. Οι δρόμοι στις συνοικίες, δηλαδή γύρω από τις πολυκατοικίες, είναι χωμάτινοι, μετά από βροχή λασπωμένοι, το καλοκαίρι γεμάτοι σκόνη. Ο φωτισμός των δρόμων έλλιπής και δεν μπορείς να δεις που πατάς και τί πατάς...

Τα Τιράνα έχουν 450.000 κατοίκους και δρίσκει κανείς εκεί πολλούς μορφωμένους ανθρώπους, αξιοπρεπείς, φιλόξε- νους, που σε περιποιούνται από το ύστε- ρημά τους, τόσο που αισθάνεσαι λίγο άσχη- μα. Στο δείπνο που σου προσφέρουν έχουν τόση ποικιλία φαγητών και φρούτων από την Ελλάδα, ακριβοπληρωμένων φυσικά, που δεν ξέρεις πώς να τους ευχαριστή- σεις, σκεπτόμενος ότι ο μισθός ενός Κα- θηγητού Πανεπιστημίου κυμαίνεται μεταξύ 15 και 18 χιλιάδων δραχμών μηνιαίως. Και βέβαια, εκτός από το κρέας που εί- ναι φθηνό (500 δραχ. το κιλό), όλα τα άλλα προϊόντα είναι το ίδιο ακριβά και ίσως ακριβότερα από ό,τι κοστίζουν στην Ελλάδα. Άρκετοι από τους επιστήμονες

και μορφωμένους κατοίκους των Τιράνων είναι προελεύσεως Βορειοηπειρωτικής. Δεν μιλούν ελληνικά, είναι όρθόδοξοι και τις Κυριακές γεμίζουν τη Μητρόπολη κατά τη Θεία Λειτουργία. Υπολογίζουν ότι στα Τιράνα είναι 12.000 όρθόδοξοι χριστιανοί, ίσως όμως να είναι και περισσότεροι.

Βέβαια, τα Τιράνα δεν είναι το μόνο σημείο από όπου μπορεί κανείς να δγάλει συμπέρασμα για τη σημερινή κατάσταση που επικρατεί στην Αλβανία. Θα πρέπει να διατρέξει την ένδοχώρα, να δει την έπαρξια, να συζητήσει με τους ειδικούς για θέματα γεωργίας, τα όποια παίζουν καθοριστικό ρόλο σε μία χώρα κατ' έξο- χην με γεωργοκτηνοτροφική οικονομία.

Διατρέχοντας τη χώρα από τα Τιρά- να προς Νότον και μάλιστα από την πλευρά της Αδριατικής, όπου υπάρχουν οι πεδιάδες, έβλεπε κανείς κατά τον προη- γούμενο χρόνο, 1994, μιά κατάσταση έγ- καταλείψεως της γης, όπου μόνο αγελά- δες και πρόβατα έδωσκαν και εύλογα έτί- θετο το ερώτημα, γιατί δεν καλλιεργείται αυτή ή γη που φαινόταν να έχει δυνατό- τητες καλής παραγωγής. Η απάντηση ήταν ότι ή γη αυτή, που πριν τρία χρόνια άνη- κε στο Κράτος, δεν έχει διανεμηθεί στους αγρότες και έτσι κανείς δεν ενδιαφέρεται να την καλλιεργήσει. Φέτος ή εικόνα έχει αλλάξει. Πραγματοποιώντας την ίδια δια- δρομή, έβλεπες μία δραστηριότητα χαρα- κτηριστική, με αγρότες και αγρότισσες να καλλιεργούν τη γη, με τσαπιά, λόγω έλ- λείψεως μηχανημάτων, έβλεπες αγρούς με πατάτα, άλλους με αραβόσιτο, με σιτάρι, με κριθάρι και άλλα φυτά μεγάλης καλ- λιέργειας. Άλήθεια, τί έγινε και άλλαξε από τη μία χρονιά στην άλλη ή κατάστα- ση; Μας εξήγησαν ότι με νόμο του κρά- τος, άρχισε ή διανομή της γης και έ- σπευσαν οι αγρότες να καλλιεργήσουν αυτά που θεωρούσαν ότι τους ανήκουν, ώστε να τα διεκδικήσουν και νομίμως στις επί- σημες άρχές. Αυτός ο νόμος, είναι σίγου- ρο ότι θα βοηθήσει σημαντικά στην εξέλι-

ξη της οικονομίας της χώρας. Ίδιοκτήτης πλέον της εκτάσεως γης που θα του δοθεί, ο αγρότης θα φροντίσει να την αξιοποιήσει να παραγάγει προϊόντα που τόσο έχει ανάγκη ο τόπος, θα αυξηθεί το εισόδημά του και με όλα τα επακόλουθα, ανάπτυξεως του εμπορίου, της βιοτεχνίας και της βιομηχανίας μεταποίησης της πρωτογενούς παραγωγής. Ίσως να μη μπορούν να καταλάβουν όσοι δεν έχουν επισκεφθεί τη χώρα αυτή, ότι αρχίζει από το Α ή ανασυγκρότηση και θα απαιτηθούν αρκετά χρόνια για να φθάσει σε ανεκτό επίπεδο η διαβίωση των κατοίκων και ιδίως αυτών της επαρχίας. Στο θέμα αυτό η Ελλάδα μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο. Είναι λυπηρό το γεγονός ότι δεν υπάρχει οργανωμένο πρόγραμμα βοήθειας από Ελληνικής πλευράς, παρά μόνο μεμονωμένες προσπάθειες μικρής συνήθως εμβέλειας. Η διείσδυση των Ιταλών επιχειρηματιών, των Ιταλών πανεπιστημιακών, που με διάφορα προγράμματα ανάπτυξεως των Πανεπιστημίων της χώρας ή αναπτύξεως της γεωργίας με ειδικά προγράμματα, είναι πολύ χαρακτηριστική και εκτιμάται δεόντως από κρατικούς φορείς και από την επιστημονική κοινότητα της χώρας. Δεν είναι σκοπός του άρθρου αυτού, να αναπτυχθούν εδώ, απόψεις και προτάσεις επί του θέματος. Απλώς θίγουμε με θλίψη το γεγονός. Πάντως το θέμα έχει σχέση με τους χιλιάδες βορειοηπειρώτες νέους που εργάζονται στη χώρα μας και οι οποίοι θα μπορούσαν με κατάλληλη μετεκπαίδευση και με ορισμένα κίνητρα να γυρίσουν πίσω στις περιοχές από όπου κατάγονται και να αξιοποιηθούν τις περιουσίες τους, τώρα μάλιστα που θα δοθούν αυτές στους πρώην κατόχους των. Και μιά που αναφέρουμε τους βορειοηπειρώτες, διατρέχοντας τα χωριά της Β. Ηπείρου βλέπει κανείς ότι υπάρχουν δυνατότητες εκμεταλλεύσεως της περιοχής από γεωργικής πλευράς, σε συνδυασμό με τουρισμό, με εκμετάλλευση των

ώραιοτάτων παραθαλασσίων περιοχών. Τα όμορφα χωριά της Χειμάρρας, δεν θα πρέπει να άφραστούν να παρακμάσουν, από έλλειψη ανθρώπων. Οι αρχαιολογικοί χώροι της περιοχής που δεν είναι λίγοι, αλλά άγνωστοι στους πολλούς, μπορούν να αξιοποιηθούν. Άλλωστε αποτελούν μόνιμες μαρτυρίες της ελληνικότητας της περιοχής (Άπολλωνία, Βουθρωτό κ.ά.).

Θα ήταν μεγάλη παράλειψη αν στο άρθρο αυτό δεν γινόταν μνεία για την Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας. Βέβαια η αποστολή μας εκεί είχε άλλο σκοπό, αλλά ως χριστιανοί ορθόδοξοι με ιδιαίτερη ευαισθησία στα θέματα αυτά και μετά από τόσα πολλά που είχαμε ακούσει σχετικώς με το θέμα αυτό, το ενδιαφέρον μας ήταν εξ ίσου μεγάλο και θέλαμε να δούμε από κοντά, όσο ήταν δυνατό, σε τί κατάσταση βρίσκεται σήμερα η Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας. Πρώτο μέλημά μας, βέβαια, ήταν μία επίσκεψη στον Αρχιεπίσκοπο Τράνων και πάσης Αλβανίας Κύριο Αναστάσιο. Με μεγάλη εγκαρδιότητα μας έδεχθη στο Γραφείο της Αρχιεπισκοπής, άλλωστε υπάρχει παλαιά γνωριμία, μαζί με τον συνοδό μας Άλβανό πανεπιστημιακό, ορθόδοξο τὸ θρησκευμα. Μας μίλησε για τις πολλές και πολύπλευρες προσπάθειες που καταβάλλει για την ανασυγκρότηση της Ορθοδοξίας στη χώρα αυτή, που μετά την μακρά περίοδο ενός ιδιόμορφου και «θανατηφόρου» κενού, ξεκινά σχεδόν από το μηδέν. Προβλήματα μικρά και μεγάλα, πολλές φορές σε πρώτη φάση ανυπέροβλητα, που μόνο «τὸ χέρι» τοῦ Θεοῦ δίνει τὴ λύση τους, καθημερινά αντιμετωπίζει ὁ ἀκάματος καὶ ἀγωνιστὴς αὐτὸς Ἱεράρχης. Δεν νομίζουμε ὅτι εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ γράψουμε κάτι τὸ ἐκτενὲς γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Άλλωστε ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔχει γράψει σχετικῶς (ΤΟ ΒΗΜΑ, 31-7-94), καθὼς καὶ ἄλλοι πῶς εἰδικοί ἀπὸ ἐμᾶς. Αὐτὸ πὸν διαπιστώσαμε ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη αὐτή, εἶναι ἡ συνεχὴς ἀγωνία τοῦ γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση

της Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάρτιση τῶν ὀρθοδόξων Ἀλβανῶν. Μᾶς μίλησε σχετικῶς καὶ μᾶς ἔκανε κοινωνοὺς μερικῶν σχεδίων του, ζητώντας τὴ βοήθεια τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν ἐπιστημόνων, γιὰ τὴ σύσταση χριστιανικῶν ἐπιστημονικῶν συλλόγων στὶς μεγάλες πόλεις, ὥστε ἡ Ὁρθοδοξία νὰ ἔχει παρουσία καὶ μέσα στὴν κοινωνία τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων ποὺ κατὰ τεκμήριο ἀποτελοῦν καὶ τὴν ἡγήτιδα τάξη.

Ταξιδεύοντας σὲ ἀρκετὲς περιοχὲς τῆς Νοτίου Ἀλβανίας, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ὀρθόδοξη θρησκεία, διαπιστώνει κανεὶς αὐτὴ τὴν ἀναγεννητικὴ πνοή, μὲ τὸ νὰ βλέπει νὰ κτίζονται ὠραῖες ἐκκλησίες καὶ μάλιστα σὲ χωριὰ ποὺ οὔτε θὰ τὸ φανταζόταν κανεὶς.

Ἀπὸ προσωπικὴ ἐπικοινωνία διαπιστώσαμε ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι τῆς χώρας αὐτῆς, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζουν νὰ διαβάζουν ἑλληνικά, ἔχουν μεγάλη ἀνάγκη κατηχήσεως καὶ μελέτης βιβλίων ὀρθοδόξου οἰκοδομῆς, στὴν ἀλβανικὴ. Μετὰ χαρᾶς πληροφορηθήκαμε ὅτι ὁ Μακαριώτατος Κύριος Ἀναστάσιος, ἴδρυσε στὰ Τίρανα τυπογραφεῖο γιὰ τὴν ἐκτύπωση τέτοιων ἱερῶν βιβλίων ὀρθοδόξου οἰκοδομῆς στὴν ἀλβανικὴ. Τὸ ἔργο τοῦ Μακαριωτάτου εἶναι τεράστιο, οἱ συνεργάτες του ὀλιγάριθμοι, μὲ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, πολλὰ φαίνονται ἀκατόρθωτα, μὲ τὴ βοήθεια ὅμως τοῦ Κυρίου κατορθώνονται πάρα πολλά. Οἱ ἀδελφοί μας ὁμόδοξοι τῆς Ἀλβανίας σ' ἐμᾶς προσβλέπουν γιὰ βοήθεια. Ὅχι μόνο ὑλική, ἀλλὰ καὶ

πνευματικὴ. Δὲν θὰ ξεχάσουμε μὲ τί χαρὰ δέχθηκε μία νεαρὴ κυρία, σύζυγος ἐπιστήμονος στὰ Τίρανα, τὰ βιβλία ποὺ τῆς δωρήσαμε. Γνωρίζει ἑλληνικά ποὺ τὰ ἔμαθε παίρνοντας ἰδιωτικὰ μαθήματα καὶ τὴν ἐπομένη ποὺ τὴν ξανασυναντήσαμε μᾶς εἶπε ὅτι διάβαζε ὅλη σχεδὸν τὴ νύχτα τὸ βιβλίο μὲ τὰ διηγήματα γιὰ τοὺς ἥρωες τοῦ '21...

Κλείοντας τὴ μικρὴ αὐτὴ «περιήγησι» στὰ τῆς Ἀλβανίας, θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ τονισθεῖ ὅτι εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι, ἡ χώρα αὐτὴ ἔχει κοινὰ σύνορα μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἔχει καὶ τὴ Βόρειο Ἥπειρο ὅπου κατοικοῦν ὁμόδοξοι καὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἄνθρωποι. Οἱ Ἀλβανοὶ ἔχουν πολλές κοινὲς συνήθειες μὲ ἐμᾶς καὶ κάνουν προσπάθειες γιὰ νὰ ἀνασυγκροτηθοῦν καὶ νὰ «σταθοῦν στὰ πόδια τους». "Ἄς τοὺς βοηθήσουμε λοιπὸν ἐφ' ὅσον καὶ αὐτοὶ βέβαια μᾶς τὸ ζητήσουν. "Ἄς καταρτισθοῦν Προγράμματα Εἰδικῆς Βοήθειας, στοὺς διάφορους τομεῖς τῆς οἰκονομίας, τῆς Παιδείας καὶ τῆς Γεωργίας, μὲ ταυτόχρονη ἀνταλλαγὴ ἐδικῶν ἐπιστημόνων καὶ ἀπὸ τὶς δύο χώρες καὶ ἄς παραδειγματισθοῦμε ἀπὸ τὴν Ἰταλία ποὺ ἔχει ἤδη προχωρήσει ἀρκετά, σὲ ἀνάλογες δραστηριότητες. Εἶναι ἐποχὴ μεγάλων δυνατοτήτων γιὰ τὴ χώρα μας, γιὰ νὰ παίξει ἡγετικὸ ρόλο στὴν περιοχὴ τῶν Βαλκανίων. "Ἄς μὴ δρᾶ-
δύνουμε ἄλλο.

Χ. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ
Καθηγητῆς Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΕΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Α. ΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

1. Ο David Ricardo (1772-1828), θεμελιωτής της Πολιτικής Οικονομίας, είχε διατυπώσει σε σχέση με την κυκλοφορία του νομίσματος το δόγμα: «Τὸ κακὸ νόμισμα ἀπωθεῖ τὸ καλὸ» (The bad money drives out the good).

Ὁ καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, συμπληρώνοντας τὸν Ricardo, ἀνέφερε στὶς παραδόσεις του τὴν ἐπίσης ὀρθὴ ἀποψη ὅτι «τὸ κίβδηλο νόμισμα δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ κυκλοφορήσῃ ἂν δὲν ὑπῆρχε τὸ ὑγιὲς νόμισμα, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεση γιὰ τὴν κατασκευὴ καὶ κυρίως γιὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ κίβδηλου νομίσματος».

Κάτι ἀνάλογο ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς πλαστογραφίες ἐγγράφων, οἱ ὁποῖες δὲν θὰ ἀπετολμῶντο καὶ πολὺ περισσότερο δὲν θὰ ἀπέδιδαν οἰκονομικὰ ὀφέλη, ἂν δὲν εἶχαν νόμιμη ἰσχύ τὰ γνήσια ἐγγράφα, τὰ ὁποῖα ἐνσωματώνουν δικαίωματα μὲ οἰκονομικὸ περιεχόμενο.

2. Σύμφωνα μὲ τὶς παραπάνω παρατηρήσεις θὰ μπορούσαμε νὰ θεωρήσουμε, σχετικὰ μὲ τὸ ὑπὸ διερεύνηση θέμα, ὅτι καὶ ἡ **παραοικονομία**, πού ἀποτελεῖ τὴν νόθευση τῆς ὑγιοῦς οἰκονομίας, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ λειτουργήσῃ καὶ μάλιστα μὲ τόση «ἐπιτυχία», δηλαδὴ μὲ τόση ἔνταση καὶ σὲ τόση ἔκταση, ἂν δὲν χρησιμοποιοῦσε -κατὰ ἀνορθόδοξο δέδαια τρόπο- τοὺς νομικὰ κατωχυρωμένους καὶ καθολικὰ ἀποδεκτοὺς κανόνες λειτουργίας τῆς ὑγιοῦς Οἰκονομίας.

3. Ὑπὸ τὸν ὄρο «Οἰκονομία» στὴν σύγχρονη κοινωνικὴ συγκρότηση ἐννοοῦ-

με τοὺς κανόνες μὲ τοὺς ὁποῖους ρυθμίζονται οἱ οἰκονομικὲς σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνικῶν ομάδων μεταξύ τους καὶ πρὸς τὸ κράτος. Αὐτὲς οἱ οἰκονομικὲς σχέσεις στὴν φιλελεύθερη Οἰκονομία, πού ἰσχύει βασικὰ στὶς ἀνεπτυγμένες οἰκονομικὰ χώρες τῆς Δύσεως, κυριαρχοῦνται ἀπὸ δύο κυρίως θεσμοὺς πού ἀποτελοῦν συγχρόνως καὶ τὶς κυριώτερες νομικὲς ἐκφάνσεις τοῦ φιλελεύθερου οἰκονομικοῦ συστήματος. Οἱ θεσμοὶ αὐτοὶ εἶναι:

- Ἡ Ἀνώνυμη (μετοχικὴ) Ἐταιρεία καὶ

- Τὰ Ἀξιόγραφα.

4. Πῶς λοιπὸν ἡ ἀνορθόδοξη λειτουργία αὐτῶν τῶν δύο θεμελιωδῶν γιὰ τὴν φιλελεύθερη Οἰκονομία θεσμῶν «τροφοδοτεῖ» τὴν παραοικονομία, πού στὴν χώρα μας ἀποτελεῖ φαινόμενο μὲ ιδιαίτερη ἔξαρση;

Γιὰ νὰ δοθῇ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφερθοῦν συνοπτικὰ ὠρισμένοι νομικοὶ κανόνες πού διέπουν τὴν λειτουργία τῶν παραπάνω δύο θεσμῶν, ἔτσι ὥστε νὰ ἐντοπισθοῦν οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποῖους γίνεται ἡ κατάχρησή τους πού τροφοδοτεῖ τὴν Παραοικονομία.

Ἡ Ἀνώνυμη (Μετοχικὴ) Ἐταιρεία θεωρήθηκε καὶ δικαίως ὡς μία νομικὴ κατάκτηση τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐπειδὴ μὲ αὐτὴν τὴν ἐταιρικὴ μορφή ἐπιτυγχάνονται τρεῖς βασικοὶ στόχοι πού διευκολύνουν τὴν ἀνάπτυξη τῆς Οἰκονομίας. Μὲ τὸν **καταμερισμὸ τοῦ Κεφαλαίου** σὲ «μερίδια», τὶς μετοχές, ἐπιτυγχάνεται ἡ **συγκέντρωση** τεράστιων κεφαλαίων πού ἀπαιτοῦν οἱ σύγχρονες βιομηχανικὲς καὶ ἐμπο-

οικές επιχειρήσεις, ενώ συγχρόνως επιτυγχάνεται και **ο καταμερισμός της ευθύνης** και κυρίως **η μεταβίβαση του Κεφαλαίου** μέσω του Χρηματιστηρίου, δηλαδή η αλλαγή στα πρόσωπα των μετόχων, που διευκολύνει την **προσαρμογή της δραστηριότητας του φορέα** (της επιχειρήσεως) στις μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες.

Τὰ Ἀξιόγραφα (Συναλλαγματική, Γραμμάτιο, Ἐπιταγή, Φορτωτική κ.λπ.), γνωστά σὲ ὅλους μας, ἀποτελοῦν ἐπίσης μία νομική κατάκτηση, μὲ τὴν ὁποία διευκολύνονται οἱ κάθε εἶδους συναλλαγές, οἱ ὁποῖες χωρὶς αὐτὰ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ διεξάγονται μὲ τὴν ταχύτητα καὶ τὶς ἐγγυήσεις πὺ ἀπαιτεῖ ἡ σύγχρονη οικονομική ζωή.

5. Εἶναι ὅμως αὐτονόητο ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ νομικοὶ θεσμοί, οἱ Ἀνώνυμες Ἐταιρεῖες καὶ τὰ Ἀξιόγραφα, ἐξυπηρετοῦν τὶς συναλλαγές καὶ γενικώτερα τὴν ἀνάπτυξη τῆς Οἰκονομίας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι λειτουργοῦν **σύμφωνα** μὲ τὶς διατάξεις τῶν νόμων πὺ ρυθμίζουν τὰ κατ' αὐτοὺς.

Ὁ Νόμος 2190/1920 περὶ Ἀνωμόμων Ἐταιρειῶν προβλέπει διεξοδικὰ καὶ τὸν τρόπο τῆς συστάσεώς τους καὶ τὸν τρόπο συγκροτήσεως τῶν Διοικητικῶν καὶ τῶν Ἐλεγκτικῶν Ὁργάνων τους, ἔτσι ὥστε καὶ οἱ δραστηριότητες τοῦ Φορέα (τῆς βιομηχανικῆς ἢ ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως) νὰ εἶναι καὶ ἐπωφελεῖς γιὰ τὴν ἐπιχείρηση ἀλλὰ καὶ θετικῆς καὶ ἐπιβοηθητικῆς γιὰ τὴν λειτουργία καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Οἰκονομίας.

Ὁ Νόμος 5325/1932 περὶ Συναλλαγματικῆς προβλέπει σαφῶς ὅτι ὁ «ἀποδέκτης» τῆς, δηλαδή ἐκεῖνος πὺ ὑπογράφει κάτω ἀπὸ τὴν ἔνδειξη «δεκτὴ», ἀναλαμβάνει τὴν πληρωμὴ τοῦ ποσοῦ πὺ ἀναγράφεται σ' αὐτὴν, ἐπειδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναγνωρίζει τὴν ὑποχρέωσή του νὰ καταβάλῃ αὐτὸ τὸ ποσὸν στὴν ἡμερομηνία «λήξεως» τῆς συναλλαγματικῆς, ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ κυρίως παραδέχεται ὅτι

πραγματικὰ ὀφείλει αὐτὸ τὸ ποσόν.

Τὸ «ἀναιτιῶδες» τοῦ ἀξιογράφου, πὺ συνεπάγεται αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὑποχρέωση τῆς ἐξοφλήσεώς του στὴν ἡμερομηνία λήξεως, χωρὶς νὰ ἐξετάζεται ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἐκδόθηκε, δὲν σημαίνει καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει αἰτία, πὺ μάλιστα ὁ νόμος ἀπαιτεῖ νὰ μὴ εἶναι ἀνήθικη. Δηλαδή ἡ «ἀποδοχή» μίας συναλλαγματικῆς ἀπὸ ἕνα συγκεκριμένο πρόσωπο, σημαίνει ὅτι αὐτὸ τὸ πρόσωπο εἶναι **πραγματικὸς καὶ ὄχι εἰκονικὸς** ὀφειλέτης τοῦ ποσοῦ τῆς συναλλαγματικῆς, τὸ ὁποῖο π.χ. ἔλαβε αὐτοῦσιο ὡς δάνειο ἢ ἀποτελεῖ τὸ τίμημα ἐνὸς κινητοῦ ἢ ἀκίνητου πὺ ἀπέκτησε ἐπιπώσσει κ.λπ.

Ὁ Νόμος 5960/1933 πὺ ρυθμίζει τὴν λειτουργία τῆς Ἐπιταγῆς προβλέπει ὅτι:

α) Ἡ ἐπιταγή δὲν εἶναι «πιστωτικὸς τίτλος» ὅπως εἶναι ἡ συναλλαγματική, ἀλλὰ **μέσον πληρωμῆς**, πὺ ἀντικαθιστᾷ τὸ «ρευστό» χρῆμα, περιορίζοντας τὴν κυκλοφορία του καὶ διευκολύνοντας ἔτσι τὶς «τρέχουσες» συναλλαγές.

β) Γιὰ τὴν νόμιμη ἔκδοση μῆς ἐπιταγῆς **προϋποτίθεται** ὅτι ὑπάρχει **κατατεθειμένο** τουλάχιστον τὸ ποσὸν αὐτῆς τῆς ἐπιταγῆς (ἀντίκρουσμα) στὴν Τράπεζα, πρὸς τὴν ὁποία ἀπευθύνεται ὁ «ἐκδότης» τῆς ἐπιταγῆς γιὰ νὰ τὴν πληρώσῃ.

γ) Γιὰ τὴν περίπτωση (πὺ ὁ νόμος προβλέπει, κατὰ τὴν βούληση τοῦ Νομοθέτη, ὡς ἐξαίρεση) τῆς ἐκδόσεως μῆς ἐπιταγῆς «ἀνευ ἀντικρυσματος» (ἀκάλυπτης) εἶναι σαφῆς ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς πράξεως ὡς ποινικοῦ ἀδικήματος καὶ ὁ κολασμὸς τῆς μὲ ποινὴ φυλακίσεως.

Β. ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε παραπάνω, ἡ Παραοικονομία ἀποτελεῖ τὴν ἀνορθόδοξη ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων πὺ ρυθμίζουν τὴν ὁμαλὴ λειτουργία τῶν θεσμῶν αὐτῶν τῆς Οἰκονομίας.

Ι. Στις 'Ανώνυμες 'Εταιρείες.

Τὸ «ἐλληνικὸ δαιμόνιο» ἀνακάλυψε τρόπους, νομιμοφανεῖς μὲν ἀλλὰ οὐσιαστικὰ παράνομους, μὲ τοὺς ὁποίους «καλύπτονται» δραστηριότητες μὴ ἐλεγχόμενες, πού τροφοδοτοῦν τὴν παραοικονομία.

Ἐνδεικτικὰ θὰ ἀναφέρω τὴν «νομικὴ ἐπένδυση» μὲ διατάξεις τοῦ Νόμου περὶ Ἄνωνύμων Ἐταιρειῶν ἑνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ Ἰδιωτικῶν Ἐπιχειρήσεων, οἱ ὁποῖες στὴν πραγματικότητα ἀνήκουν σὲ ἓνα ἄτομο ἢ σὲ μία οἰκογένεια καὶ στις ὁποῖες ὅλες οἱ Μετοχῆς ἀνήκουν στὸν μοναδικὸ Μέτοχο, καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πού συγκροτεῖται ἀπὸ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, καὶ τῶν Γενικῶν Συνελεύσεων, πού ὑποτίθεται ὅτι ἐλέγχουν τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο, εἶναι **εἰκονικά, μὴ ἐλεγχόμενα καὶ ὑποκρύπτοντα** κατὰ κανόνα **παραοικονομικὲς δραστηριότητες** (ἀπόκρυψη, γιὰ φορολογικοὺς λόγους, ἐσόδων μὲ «ὑπο» ἢ «ὑπερτιμολογήσεις», παράνομη ἐξαγωγή συναλλάγματος κ.λπ.). Μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ Γραφολόγου ἔχω διαπιστώσει ἐπανειλημμένως, σὲ περιπτώσεις καταγγελίας γιὰ νόθευση πρακτικῶν Ἄνωνύμων Ἐταιρειῶν προσωπικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ τύπου, τὴν εἰκονικότητα καὶ τοῦ τυπικοῦ καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου τους.

Βεβαίως αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ὅλες οἱ προσωπικοῦ χαρακτῆρα Ἄνωνυμες Ἐταιρείες λειτουργοῦν ἐπιλήψιμα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ὑπάρχουν σοβαρὲς καὶ συνεπεῖς ἐπιχειρήσεις, πού ὄχι μόνον τηροῦν οὐσιαστικὰ τὶς διατάξεις τοῦ νόμου ἀλλὰ καὶ ἔχουν παῖξει δημιουργικὸ ρόλο στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὅμως αὐτὲς δὲν ἀποτελοῦν τὸν κανόνα.

II. Στὰ Ἀξιόγραφα.

Στὸν τομέα τῶν Ἀξιογράφων οἱ παραοικονομικὲς δραστηριότητες εἶναι πολὺ περισσότερες καὶ ἀσκοῦνται ἀπὸ ἓνα πλῆθος συναλλασσομένων, εἶναι δὲ γνωστὲς καὶ στὸ εὐρὸ κοινό.

Οἱ συνηθέστερες «μεθοδεύσεις», μὲ τὶς

ὁποῖες γίνεται παράνομη χρῆση τῶν ἀξιογράφων καὶ τροφοδοτεῖται ἡ παραοικονομία, εἶναι:

α) Ἡ ἔκδοση «**συναλλαγματικῶν ἐυκολίας**», δηλαδή συναλλαγματικῶν πού δὲν ἀντιπροσωπεύουν νόμιμη ὀφειλὴ τοῦ ἀποδέκτη τους, ὅπως προϋποθέτει ὁ νόμος, ἀλλὰ «ἐξυπηρέτηση», ἀπὸ ἀγαθότητα ἢ ἀπὸ προσοδοκία κάποιου ὀφέλους, ἑνὸς προσώπου, τὸ ὁποῖο μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο συγκεντρώνει κεφάλαια γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις του προεξοφλώντας αὐτὲς τὶς εἰκονικὲς στὴν πραγματικότητα συναλλαγματικῆς.

β) Ἡ ἔκδοση συναλλαγματικῶν πού ἀφοροῦν **τοκογλυφικούς τόκους**, πολλαπλασίους τοῦ ποσοῦ πού δανείζεται κάποιος, ὁ ὁποῖος συνήθως θρῖσκεται σὲ ἄμεση οἰκονομικὴ δυσχέρεια γιὰ τὴν κάλυψη ἐπείγουσας βιοτικῆς ἀνάγκης του. Στὴν περίπτωσή αὐτὴ ὁ τοκογλύφος εἰσπράττει κατὰ φαινομενικὰ νόμιμο ἀλλὰ στὴν οὐσία παράνομο καὶ ἀνήθικο τρόπο χρήματα μὴ ἐλεγχόμενα.

γ) Ἡ ἔκδοση «**ἀκάλυπτων**» ἢ **μεταχρονολογημένων ἐπιταγῶν**, οἱ ὁποῖες εἴτε ἐμπίπτουν εὐθέως στὸ ἄρθρο 79 τοῦ Νόμου περὶ Ἐπιταγῶν, συνιστοῦν δηλαδή ποινικὸ ἀδίκημα, εἴτε παραδιάζουν ἔμμεσα τὸν νόμο, ἀφοῦ ἡ προθεσμία μέσα στὴν ὁποία πρέπει νὰ ἐμφανισθοῦν πρὸς πληρωμὴ ἀπὸ τὴν Τράπεζα εἶναι κατὰ κανόνα ὀκτὼ ἡμέρες.

Στὴν πράξη, τὰ τελευταῖα ἰδίως χρόνια, ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ἡ ἔκδοση «ἀκάλυπτων» ἢ μεταχρονολογημένων ἐπιταγῶν, μὲ τὴν καθαρὰ ἐλληνικὴ «ἐφεύρεση» καὶ τὴν πραγματικὰ παγκόσμια πρωτοτυπία τῶν «**ἐπιταγῶν ἐγγυήσεως**», πού οὐσιαστικὰ ἀχρηστεύουν τὴν ἐπιταγὴ ὡς μέσο πληρωμῆς καὶ τὴν καθιστοῦν ἓνα εἶδος συναλλαγματικῆς, εἶναι τόσο συχνὴ καὶ σὲ τόσο ἔκταση, ὥστε νὰ γίνεται λόγος γιὰ καθεστῶς πού εἶναι πλέον καὶ ἐπίσημα ἀποδεκτό. Τελευταῖα μάλιστα, καὶ πάλι κατὰ παγκόσμια πρωτοτυπία, μὲ τὸν Νόμο 1957/92 υἱοθετεῖται βασικά ὡς νόμιμη ἢ μετα-

χρονολόγηση έπιταγών, γεγονός που κραυγαλέα τροφοδοτεί την παραοικονομία.

III. Άλλά εκτός από τις παραοικονομικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται με την άνορθόδοξη χρήση των παραπάνω δύο θεσμών, πρέπει να αναφέρουμε έδω ένδεικτικά και τις γνωστές σε όλους μας παραοικονομικές δραστηριότητες, που έχουν γίνει «ρουτίνα» στην καθημερινή μας ζωή, έτσι ώστε να μη θεωρούνται καν ως παραοικονομία, όπως π.χ.

α) Οί μισθωτικές συμβάσεις οικιών και καταστημάτων, κατά την κατάρτιση των οποίων καταβάλλεται «άνοικτά» από τον μισθωτή ή διαφορά μεταξύ πραγματικού και εικονικού (για την Έφορία!) μισθώματος για μία όλόκληρη μισθωτική περίοδο.

β) Η χρησιμοποίηση, για οικοδομικές ή άλλες εργασίες, άλλοδαπών, κατά κανόνα άνασφάλιστων, έργατών, των οποίων τα έσοδα έκφεύγουν της φορολογητέας ύλης, αλλά και ή άπασχόλησή τους δεν άποδεικνύεται ως επαγγελματική ή βιοτική δαπάνη του εργοδότη.

γ) Η άφανής και μη δηλούμενη «δεύτερη εργασία» των κυρίως άπασχολομένων στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα.

δ) Η προσφορά ύπηρεσιών από ελεύθερους επαγγελματίες, οικιακούς βοηθούς, ύδραυλικούς, ηλεκτρολόγους, διάφορους τεχνίτες, έπιστήμονες, δικηγόρους, γιατρούς, καλλιτέχνες κ.λ.π., είτε με εικονική είτε χωρίς άπόδειξη για την πληρωμή της άληθούς άποζημίωσης.

ε) Οί διάφορες «μεισιτείες» και διαμεσολαθήσεις για νόμιμες ή παράνομες συναλλαγές, που άποφέρουν τεράστια άφανη κέρδη, χωρίς καμία δημοσιονομική εργασία του προσώπου που τις άσκει εις βάρος του κοινωνικού συνόλου.

Άλλ' ή περιορισμένη έκταση ενός άρθρου δεν έπιτρέπει την συνέχιση στην άπαρίθμηση όλων των μορφών και των ειδών της παραοικονομίας στην χώρα μας.

Γ. Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΩΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ

1. Άπό όσα έξετέθησαν ήδη είναι πρόδηλο ότι ή παραοικονομία άποτελεί ένα τεράστιο, όξυ και δυσεπίλυτο, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως, **οικονομικό πρόβλημα**, το όποιο έχει γονατίσει την οικονομία μας. Και είναι καθολική ή γνώμη ότι το πρόβλημα αυτό πρέπει να άντιμετωπισθή έπειγόντως, πριν καταβαραθρωθή ή Οικονομία της χώρας.

Τά έρωτήματα όμως, στα όποια πρέπει να δοθή άμεση και ταχεία άπάντηση, είναι: Κατ' άρχήν ύπάρχει λύση; Και, αν ύπάρχει, πώς, τότε και από ποιους πρέπει να δοθή;

2. Λογικά, στο πρώτο έρώτημα, πρέπει να άπαντήσουμε καταφατικά, γιατί στην πραγματικότητα δεν ύπάρχουν άλλα προβλήματα. Ύπάρχουν προβλήματα δυσδιάγνωστα και δυσεπίλυτα, όχι όμως άλλα. Άρκεί να γίνη έγκαιρα και έγκυρα ή διάγνωσή τους και να άναζητηθούν οί όρθοί τρόποι, όχι πάντοτε άνώδουνοι, για την έπίλυσή τους.

3. Κατά τη γνώμη βέβαια των οικονομολόγων, και μάλιστα των «μοντέρνων» και «προσοδευτικών», το πρόβλημα είναι καθαρά οικονομικό, δηλαδή όφείλεται είτε σε κακές οικονομικές συγκυρίες που ισχύουν διεθνώς, είτε στην άσκηση κακής και άπρογραμματίστης οικονομικής πολιτικής του κράτους, που το ίδιο ώθει τους πολίτες του στην παραοικονομία για την κάλυψη άμεσων βιοτικών άναγκών τους, είτε στην έλλειψη όργανώσεως των Κρατικών Φορέων που είναι έπιφορτισμένοι με την «σύλληψη της φορολογητέας ύλης», είτε στην άνυπαρξία έπαρκών κυρώσεων ή την πλημμελή έπιβολή τους στις περιπτώσεις φοροδιαφυγής, είτε σε όλους αυτούς άθροιστικά τους λόγους.

4. Δεν άπορρίπτουμε αυτήν την καθαρά «ρεαλιστική» άποψη, γιατί πραγματικά και οί διεθνώς δυσμενείς οικονομικές συγκυρίες και ή άσκηση έσφαλμένης

κρατικής οικονομικής πολιτικής και ή ελλειψη οργανώσεως των Κρατικών Φορέων, πού στην Ελλάδα είναι καθεστώς, δυσχεραίνουν την επίλυση του προβλήματος και είναι ανάγκη να αντιμετωπισθούν με σοβαρότητα και συνέπεια. Όμως ή βαθύτερη μελέτη του μās οδηγεί στην αναγνώριση και άλλων, πιό ουσιαστικών παραγόντων, πού συνθέτουν τὸ πρόβλημα. Και αὐτοὶ οά παράγοντες ἀποτελοῦν τὴν **κοινωνική** και τὴν **ἠθική διάσταση** τοῦ προβλήματος.

Δ. Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΩΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ

Ἡ Παραοικονομία ὡς φαινόμενο μπορεῖ, βέβαια, νὰ παρουσιάζεται ὡς ἐκδήλωση πού ἐπηρεάζει δυσμενῶς μόνο τὴν Οἰκονομία, ἀφοῦ ἀφ' ἑνὸς ἡ κυριώτερη και ἐμφανεστερη συνέπειά της εἶναι ὅτι στερεῖ τὸν Κρατικὸ Προϋπολογισμό ἀπὸ τὰ φορολογικὰ ἔσοδα κάθε νόμιμης πηγῆς, και ἀφ' ἑτέρου δρᾷ ἀρνητικὰ σὲ κάθε μορφή δημιουργίας και ἀνάπτυξης.

Αὐτὴ ὅμως ἡ θεώρηση τοῦ προβλήματος εἶναι μόνο ἡ «ὀρατὴ» του πλευρά, πού ἐκφράζεται με τὴν ψυχρὴ οἰκονομικὴ ὀρολογία «*ύστέρηση κρατικῶν ἐσόδων*».

Στὴν οὐσία ἡ παραοικονομία δημιουργεῖ ὅξυ **κοινωνικὸ πρόβλημα**, ἀφοῦ προκαλεῖ μεγάλη κοινωνικὴ ἀδικία, με τὸ νὰ δημιουργῆ «*προνομιούχους*» και «*μὴ προνομιούχους*» πολῖτες με προφανῆ τὴν εὐρύτερη κοινωνικὴ βλάβη και τὴν ἀνισότητα φορολογικῶν βαρῶν. Γι' αὐτὸ και τὸ πρόβλημα στὴν οὐσία του δὲν λύνεται μόνο με τὸ νὰ ἐπιχειροῦμε με αὐστηρά, καθαρὰ ἀστυνομικά, μέσα και με ἀπειλὴ σοβαρῶν ποινικῶν κυρώσεων γιὰ τοὺς φοροφυγάδες τὴν «*σύλληψη τῆς φορολογητέας ὕλης*», ἐπιστρατεύοντας ἀκόμη και ἀλλοδαποὺς τεχνοκράτες γιὰ νὰ διδάξουν τοὺς φορολογικούς μας ὑπαλλήλους τελειότερες μεθόδους φορολογικῶν ἐλέγχων.

Τὸ πρόβλημα θὰ λυθῆ, ὅταν θὰ συνειδητοποιηθῆ ἀπὸ ὅλους μας τὸ κοινω-

νικὸ χρέος τῆς εὐσυνειδήτης ἀσκήσεως ἐνὸς ἐπαγγέλματος, ὁ πάνω ἀπὸ ὅλα κοινωνικὸς χαρακτήρας του τῆς προσφορᾶς τῶν «*καλῶν*» ὑπηρεσιῶν μας και τέλος ἡ ἀποφυγὴ κάθε εἶδους φοροδιαφυγῆς, πού ἀποτελεῖ, ἂν ὄχι τὸν μόνο, πάντως τὸν κυριώτερο στόχο τῆς παραοικονομίας και δὲν μειώνει ἀπλῶς τὰ φορολογικὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους, ἀλλὰ βάλλει **κατὰ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης**, πού πρέπει νὰ ἀποτελῆ τὴν ἐπίδιωξη κάθε ἐννομούμενης Πολιτείας, στὴν ὁποία ὅλοι οά πολῖτες ἔχουν φορολογικὲς ὑποχρεώσεις ἀνάλογες με τὰ πραγματικὰ τους εἰσοδήματα.

Εἶναι αὐτονόητο, βέβαια, ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἡ συνειδητοποίηση ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν τῶν φορολογικῶν τους ὑποχρεώσεων ἀπέναντι στοῦ Κράτους. Συγχρόνως ὀφείλει και ἡ Πολιτεία νὰ παρέχη τὶς ὑπηρεσίες της στὸν πολίτη, πού δικαιούται νὰ ἀπαιτῆ ἀπὸ αὐτὴν ἀφ' ἑνὸς χρηστὴ διαχείριση τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν και ἀφ' ἑτέρου μία τέτοια ὀργάνωση, ἡ ὁποία θὰ τοῦ παρέχη ἀσφαλεῖς και ἀξιοπρεπεῖς συνθήκες διαβίωσης.

Ὄφείλει ἀκόμη ἡ Πολιτεία νὰ μὴ ἀντιμετωπίζη τὸν πολίτη ὡς ὀφειλέτη της με προκατάληψη, με ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργητὰ **ἀμοιβαία καχυποψία** και νὰ διαιωνίζεται ὁ γνωστὸς ἀκήρυκτος πόλεμος μεταξὺ κράτους και πολίτη, με συνέπεια και νὰ δικαιώνωνται, κατὰ κάποιον τρόπο, οά μεθοδεύσεις τῶν φοροφυγάδων και τὸ κράτος νὰ μεταβάλλεται εἴτε σὲ ἀπηνῆ διώκτη κάθε πολίτη, εἴτε νὰ παίζη ὑποκριτικὰ τὸν ρόλο τοῦ διώκτη, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα γίνεται... προστάτης τῶν ἰσχυρῶν οἰκονομικῶν και πολιτικῶν φοροφυγάδων.

Ε. Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΩΣ ΗΘΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ἡ «*κοινωνικοποίηση*» τῆς παραοικονομίας μās οδηγεῖ εὐθέως σὲ ἄλλα ἐρωτήματα πού και αὐτὰ χρήζουν ἀπαντήσεως, ἂν πραγματικὰ και εἰλικρινὰ θέλουμε νὰ

άντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά τὸ πρόβλημα καὶ τὶς ὀλέθριες συνέπειές του στὴν οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ μας ζωὴ. Καὶ τὰ ἐρωτήματα ποὺ τίθενται εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

α) Ἀσφαλῶς ἡ λύση τοῦ προβλήματος τῆς παραοικονομίας ἐγκτεται, ἀναφορικὰ μὲ τὴν συμπεριφορὰ τῶν πολιτῶν, στὴν συνειδητοποίηση ἐκ μέρους τους ὅτι οἱ παραοικονομικὲς δραστηριότητες εἶναι ἀνεπίτρεπτες γιατί δημιουργοῦν κοινωνικὴ ἀνισότητα. Ἀφοῦ ὅμως ἀτομικὰ «ῶφελουῖν», μὲ τὴν οικονομικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου, τοὺς τολμητίες, ποῖος μπορεῖ νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ σ' αὐτὴν τὴν συνειδητοποίησι;

β) Καὶ ποῖος μπορεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ στὸ Κράτος καὶ στὰ ὄργανά του τὴν δέουσα συμπεριφορὰ ἀπέναντι στὸν πολίτη, τὸν ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσῃ καχύποπτα, ἀλλ' οὔτε νὰ καλύπτῃ μὲ ἐπιλήψιμο τρόπο σὲ ὀφθαλμοφανεῖς περιπτώσεις φοροδοδιαφυγῆς;

Ἀλήθεια ποῦ μπορεῖ ὁ πολίτης ἀλλὰ καὶ τὰ κρατικὰ ὄργανα, ποὺ εἶναι «σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς του», νὰ προμηθευθοῦν ἐντιμότητα καὶ εὐσυνειδησία, γιὰ νὰ ἐκπληρῶνουν μὲ συνέπεια τὶς ὑποχρεώσεις τους ἀπέναντι στὴν Κοινωνία, τῆς ὁποίας εἶναι μέλη; Ποῦ μποροῦν νὰ προμηθευθοῦν τὸ πραγματικὸ **ἐνδιαφέρον** γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ καὶ τὴν συνέπεια στὴν ἐπιδίωξή του;

Ἡ ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ δὲν εἶναι δύσκολη ἀρκεῖ νὰ θυμηθοῦμε μερικὲς ἀλήθειες ποὺ προϋποθέτουν κάποιον

μικρὸ ἢ μεγάλον «κόστος» γιὰ ὅλους μας. Καὶ αὐτὸ τὸ «κόστος» ἐγκτεται στὴν ἀνάγκη νὰ θυσιασθῇ ὁ στυγνὸς ὠφελιμισμὸς ποὺ σήμερα κυβερνᾷ τὴν ζωὴ μας καὶ ἐκτρέφεται ἀπὸ τὸν ἄκρατον εὐδαιμονισμό καὶ τὸν ὑπερκαταναλωτισμὸ, ποὺ μᾶς ὠδήγησε στὴν ἐπεμπόληση κάθε ἠθικῆς ἀξίας, τοῦ περιφημοῦ ἑλληνικοῦ «μέτρου» καὶ τοῦ χρυσοῦ κανόνα ζωῆς ποὺ ἔφερε στὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ Ὁ Χριστιανισμὸς.

Πρέπει ἐπιτέλους νὰ λειτουργήσουμε ὡς μέλη μιᾶς κοινωνίας πρὸ ἀνθρώπινης, ὅπου θὰ πρυτανεῖ ἡ συνεισφορὰ ὄλων μας γιὰ τὸ «κοινὴν ἔμφερον», ὅπως τὸ ὠνόμαζαν οἱ πρόγονοί μας, καὶ θὰ βασιλεύῃ ὁ νόμος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀγάπης, ὅπως ὁ Χριστιανισμὸς τὴν θεμελίωσε ὡς τὴν ἀξία ποὺ ἐμπνεεῖ καὶ διαποτίζει κάθε ἔκφραση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἴδού, λοιπόν, ποὺ τὸ φαινόμενο τῆς **παραοικονομίας** μὲ τὶς ὀλέθριες συνέπειές του στὴν Οἰκονομία καὶ γενικώτερα στὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ, εἶναι στὴν οὐσία του ἐκδήλωση τῆς **ἠθικῆς κρίσεως** ποὺ διέρχεται ἡ ἐποχὴ μας. Ἄν συνειδητοποιηθῇ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ἀσφαλῶς θὰ καταπολεμηθῇ εὐκολώτερα καὶ πρὸ τελεσφόρα ἡ παραοικονομία.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Ἐπίτιμος Δικηγόρος
Δ.Ν. τοῦ Πανεπιστημίου
τοῦ Μονάχου

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ Α.Ι.Δ.Σ.

«Ο άνθρωπος θαμπωμένος από την ωραιότητα των επιστημών της ανόργανης ύλης, δέν κατάλαβε πώς τὸ σῶμα του καὶ ἡ συνείδησή του ἀκολουθοῦν νόμους... καὶ πῶς δέν μπορεῖ νὰ τοὺς παραβεῖ χωρίς κίνδυνο».

Alexis Carrel

Ἡ συχνὴ ἀναφορὰ στὸ «Σύνδρομο Ἐπικτήτης Ἀνοσοποιητικῆς Ἀνεπάρκειας» (τὸ γνωστὸ AIDS - Ἔϊτζ) φανερώνει τὸν πανικὸ τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναγκαιότητα εὐαισθητοποιήσεώς της, ἀφοῦ τὸ AIDS, μὲ τὸν ἐπιδημικὸ χαρακτήρα του, ἀπειλεῖ παγκοσμίως τὴ δημόσια υγεία.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς «παγκόσμιας ἡμέρας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ AIDS», ποὺ ὀρίστηκε νὰ εἶναι, κάθε χρόνο, στὴν 1η Δεκεμβρίου, καὶ προκειμένου νὰ βρεθοῦμε προετοιμασμένοι μπροστὰ στὰ ποικίλα ἀκροάματα καὶ θεάματα τῶν πολλαπλῶν ἐκδηλώσεων - πρό, κατὰ καὶ μετὰ τὴν «παγκόσμια ἡμέρα» - ἀξίζει νὰ ἐπιχειρήσουμε μιὰ ἐπανατοποθέτησή μας πάνω στὸ πρόβλημα, γιὰ τὸ ὁποῖο, ἄλλωστε, εἴχαμε κάνει λόγο καὶ παλαιότερα*.

Τὴν ἀφορμὴ ἐπαναθεωρήσεως τοῦ προβλήματος ἔδωσαν καὶ οἱ κάποιες φετεινὲς προσπάθειες τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐνημερώσεως (Μ.Μ.Ε.), ποὺ ἐξέθεσαν τὸ πρόβλημα μὲ τὴν παρουσία ἐκπροσώπων τῆς Πολιτείας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς δημοσιογραφίας, κοινωνικῶν συλλόγων καὶ πολιτῶν. Στις προσπάθειες αὐτὲς διατυπώθηκαν θετικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐπισκιάζονταν ἀπὸ πολλὰ ἀρνητικά: ἐμμονὴ ἐπικέντρωση σὲ μιὰ πτυχή τοῦ προβλήματος, «θολές» τοποθετήσεις μὲ φρα-

στικὰ πυροτεχνήματα, ἄπρεπες ἰατροπαιδαγωγικὲς συστάσεις, ἀνεπίτρεπτο εἰρωνικὸ ὕφος ὀρισμένων συνομιλητῶν. Μὲ τὴ συζήτηση τῶν διαφορῶν εἰσηγητῶν, σχημάτιζε κανεῖς τὴν ἐντύπωση πῶς, οἱ περισσότεροί ἀπὸ αὐτοὺς, δέν ξεδίπλωσαν ὅλες τίς πτυχὲς τοῦ προβλήματος, ἀσφαλῶς ὄχι ἀπὸ ἀγνοία, ἀλλὰ ἀπὸ φόβο μὴν κατηγορηθοῦν ὡς «συντηρητικοί», μὴ φανοῦν ὅτι δέν εἶναι... in! Μὲ μιὰ τέτοια, ὅμως, νοοτροπία δέν παρουσιάζεται ἡ πλήρης ἀλήθεια τοῦ προβλήματος.

Γιὰ τόσο σοβαρὰ προβλήματα, ὅπως τὸ Ἔϊτζ, ἐπιβάλλεται νὰ εἶμαστε ἀντικειμενικοί, ρεαλιστὲς καὶ νὰ τολμοῦμε νὰ λέμε τὸν «σκληρὸν λόγον» τῆς ἀλήθειας. Μετὰ ἀπὸ ὑπεύθυνα καὶ σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ μελέτη ὅλων τῶν διαστάσεων τοῦ προβλήματος, μετὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν ἀληθινῶν αἰτίων του, θὰ γίνεταί διαφώτιση τῆς κοινῆς γνώμης, σὲ βάθος, καὶ θὰ συνιστῶνται τὰ πραγματικὰ προστατευτικὰ μέτρα. Δέν μπορούμε νὰ θρηνοῦμε τίς «δραματικὲς καταλήξεις» τοῦ Ἔϊτζ καὶ ὕστερα νὰ προτείνουμε ἀντιμετώπιση τοῦ δράματος μὲ τελείως ἀπλοϊκὲς μεθόδους.

Εἶναι παγκοίνως ἀποδεκτό, πῶς τὸ πρόβλημα τοῦ AIDS δέν ἀποτελεῖ θέμα, ἀποκλειστικά, ἰατρικό. Τὸ πρόβλημα εἶναι πολυδιάστατο καὶ σχετίζεται, οὐσιαστικά, μὲ τὴν βιοτροπία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ἀνεύθυνα ἀσκηση τῆς

* Μηλίγκος Μ.: Ἡ «μάστιγα καὶ κατάρα τοῦ αἰῶνα μας» («Ἀκτίνες», 55: 287, 1992).

σεξουαλικότητα, με την «μειωμένη ήθικοκοινωνική υπευθυνότητα του ατόμου». Όσον αφορά στα άφταιγα θύματα, που βεβαίως υπάρχουν, αυτά αποτελούν μια πολύ μικρή ομάδα. Κατά συνέπεια, η σωστή και πλήρης αντιμετώπιση του κινδύνου, από το AIDS, δεν μπορεί να στηριχτεί μόνο στην προσπάθεια της Ιατρικής, χρειάζεται μια πολυεπιστημονική δράση, ή βοήθεια της οποίας θα απευθύνεται και θα καλύπτει «το ανθρώπινο όλο».

Έχει κατ'επανάληψιν τονιστεί, από τους αρμοδίους, η σημασία του ρόλου της συνεχούς ενημερώσεως του κοινού -και είναι αλήθεια πως η γνώση προστατεύει. Ός προς το θέμα ενημερώσεως, πιστεύω ότι, τα τελευταία τουλάχιστον χρόνια, καταβάλλεται φιλότιμη προσπάθεια, από πολλούς και υπεύθυνους φορείς ενημερώσεως, άσχετως αν -μερικές φορές- αυτή η ενημέρωση είναι «άτελής και ακατάλληλη». Δεν είναι τόσο που λείπει η πληροφόρηση και η καθοδήγηση, όσο είναι το ότι δεν υπάρχει, σαν συνέχεια, η σύμμορφωση των ανθρώπων, με τις γνώσεις που αποκτούν και με τις οδηγίες που τους υποδεικνύονται.

Δυστυχώς, στο σημερινό τρόπο ζωής των ανθρώπων, περισσότερο «καθοδηγητικά» είναι τα μοντέρνα μηνύματα και οι σύγχρονες παιδαγωγικές της «ελευθερίας», και είναι αυτά, ακριβώς, που ρυθμίζουν τις αποφάσεις-επιλογές των ατόμων της εποχής μας.

Και αναφέρομαι, ιδιαίτερα, στον ολόημερο και όλονύκτιο βομβαρδισμό, από τα Μέσα της «εικόνας και ήχου», με την πολύχρωμη και πολύβουη προπαγάνδα για dolce vita, για ζωή ήδονισμού με όλες τις αισθήσεις και τα όργανα του σώματος, για ζωή ποικιλόμορφης «ισχύος», για απελευθέρωση από τα «ταμπού» και τις παλιές ιδέες των «συντηρητικών», και άλλα παρόμοια...

Αναφέρομαι, επίσης, στη σημερινή απεριόριστη επιτρεπτότητα (ό,τι κάνει το

παιδί καλά καμωμένο), στην οικογενειακή άνοχη, στην κοινωνική «άναισθησία», που συμβάλλουν στην όμοφυλοφιλία της πρώιμης ηλικίας, στην πρώιμη σύναψη προγαμιαίων σεξουαλικών σχέσεων, στην άρνηση των παραδόσεων, στην εξαφάνιση του σεβασμού και της καλής συμπεριφοράς, καθώς επισημαίνει ο καθηγητής Ι. Στρατηγός.

Συνεπώς, στα ρηχά συνθήματα και στην χωρίς ήθος και πνεύμα παιδαγωγική, κρύβεται η ρίζα του κακού και από εδώ πηγάζει η δυσκολία για τη σωστή αντιμετώπιση του AIDS.

Έξ άλλου τονίζεται, με έμφαση, η ιδιαίτερη ανάγκη ενημερώσεως, του παιδικού και νεανικού πληθυσμού, μέσα από τη σχολική τους εκπαίδευση, είτε με τη μορφή ειδικού μαθήματος «Αγωγής Υγείας», είτε με άλλους συγχρόνους τρόπους μεταδόσεως πληροφοριών. Με την άποψη αυτή, άσφαλώς, συμφωνούμε απόλυτως. Διατηρούμε, όμως, επιφύλαξη για το είδος της αγωγής, που θα προσφέρεται στο Σχολείο, το οποίο δεν είναι χώρος «ελευθέρης» διακινήσεως ιδεών. Η Αγωγή Υγείας στο Σχολείο, θα πρέπει να βασίζεται στους επιστημονικούς κανόνες και να αποβλέπει σε όλες τις διαστάσεις της ανθρωπίνης υπάρξεως (σώμα, ψυχή, πνεύμα), διότι απευθύνεται σε ηλικίες, κατά τις οποίες «ζυμώνεται» η προσωπικότητα.

Και η σωστή Αγωγή Υγείας δεν σχετίζεται, μόνο, με το γνωστικό περιεχόμενό της, αλλά και με τη «φυσιογνωμία» του φορέως της (δασκάλου, καθηγητού, υγειονομικού). Η αξία της «προϊκίας» που έχει πάρει ο διδάσκων, θα προσδιορίσει την ποιότητα της αγωγής και όχι κάποιες «φραστικές ικανότητες» ή «κήχηροι τίτλοι». Και για να γίνω πιό σαφής. Αν ο διδάσκων, στη ζωή του την προσωπική, ταύτισε τον Έρωτα με την έρωτική πράξη, μοιραίως θα καταλήξει σε μονομερείς και επιφανειακές συμβουλές, πρωτόγονες

για «άνθρωπινα όντα».

Παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση προλήψεως του Έιτς, ένας τέτοιος διδάσκων θα μπορεί εύκολα να συμμορφωθεί με την «ύπουργική λαλιά», που άκούστηκε στην καλοκαιρινή τηλεοπτική έκπομπή: «Νά υπάρχει στην τσέπη τó προφυλακτικό, ώστε να τó χρησιμοποιούμε στην ώρα, που θα ξυπνήσουν, ανθόρμητα, τά έρωτικά μας συναισθήματα!» Επίσης θα μπορεί ó διδάσκων να «άνεδάζει επί σκηνης» τόν ...«Μπαλαντέρ», έργο με «έξυπνα» θεατροειδή δρώμενα περιχρήσεως του προφυλακτικού! (Ό συγγραφέας χρησιμοποίησε, ως όρο «δυνάμεως και νίκης», παράδειγμα από τó χαρτοπαίγνιο! Προφανώς ήθελε να συμπληρώσει τή γνώση τών νέων μας, με όλα τά... κοινωνικά πάθη).

Αντιλαμβάνεται κανείς, πολύ καθαρά, πώς ή τέτοιου είδους άγωγή και πληροφόρηση δείχνει, ότι ενδιαφερόμαστε μάλλον «πώς θα διασωθεί ή σεξουαλική επανάσταση τών νέων μας», παρά «πώς θα σωθούν ζωές από τó Έιτς». Τό είδος αυτής τής ενημερώσεως έχει επικριθεί ως «σύμπτωμα έκθαρσαρισμού τής κοινωνίας».

Η άγωγή τής σεξουαλικής συμπεριφοράς του άτόμου, γενικώς, είναι ένα πολύ λεπτό θέμα, και γι' αυτό τó λόγο άπαιτεί σοβαρό τρόπο διδασκαλίας. Είναι έντελώς άπαράδεκτο, μάλιστα με τήν άνοχη τής Πολιτείας, να γίνεται άγωγή υγείας, στα Σχολεία ή στα Μ.Μ.Ε., με τή μέθοδο... φθηνού χιούμορ, άδιάντροπης σάτιρας, άντιαισθητικών διαφημίσεων. Τό περασμένο καλοκαίρι είδαμε, στην Πλατεία Συντάγματος, «σκηνικό κρεβατοκάμαρας» με τά «σεξοπλουμίδια» στο κρεβάτι, παρουσία Ύπουργού! Ήταν μιá προσβολή στο όνομα και τήν ιστορία τής Πλατείας και άπορεί κανείς, που δέν βρίσκεται ένας σοβαρός άνθρωπος να προσπατέψει τήν άξιοπρέπεια και να άπομακρύνει τούς επικίνδυνους κωμικούς.

Μέ τó πρόσχημα ότι ó έρωτας είναι

πράξη έλευθερίας, διόλου δέν πρέπει να λησμονούμε, πώς ó έρωτας, ως «άνθρωπινη ένέργεια και πράξη», υπόκειται στην άνάγκη τής διαπαιδαγωγήσεως, άλλιωτικά «ζουγκλοποιείται»...

Τό Έιτς, όπως είναι γνωστό, προκαλείται από τόν ιό που φέρεται με τόν κοινό όρο HIV (Human Immunodeficiency Virus - ιός τής ανθρώπινης άνοσοανεπάρκειας) και, βασικά, μεταδίδεται με τήν κάθε είδους σεξουαλική έπαφή, μεταιδιάζεται δέ από τή μολυσμένη μητέρα στο έμβρυο. Στίς καταστάσεις αυτές, δηλαδή, έχουμε τή μετάδοση του ιού, από άπό άτόμου σε άτομο, καθόσον τά προσβεβλημένα κύτταρα του ένός έρχονται σε άπ' εϋθείας έπαφή με τó αίμα ή τούς ιστούς του άλλου.

Η σωστή και πλήρης ενημέρωση για τήν πρόληψη του Έιτς, πάντως, δέν κλείνει με τή σύσταση χρήσεως... ύψηλης ποιότητας και άντοχής «ελαστικών» και όφείλει να προχωρεί θαθύτερα. Να δείχνει τó νόημα τής γενετήσιας όρμης και τήν ιερότητα τών βιολογικών λειτουργιών του ανθρώπινου οργανισμού.

Ό αυτόέλεγχος για ύπεύθυνη άσκηση τής σεξουαλικής ζωής, ή «έλλογη» άποχή (έγκράτεια κατ' έπίγνωσιν), μέχρις ότου άποφασισθεί «ένας σταθερός και μόνιμος δεσμός με σκοπό τó γάμο και τή δημιουργία οικογενείας», ή συζυγική πίστη, ή μονοσυντροφική σχέση με μη μολυσμένο άτομο, όλες αυτές οι ύποδείξεις άποτελούν τίς πιό σημαντικές και σοβαρές έπιστημονικές θέσεις, για τήν άποτροπή του κινδύνου από τó Έιτς, τήν άρρώστια που άποτελεί «διαρκή άπειλή έξαφανισμού τής ανθρωπότητας».

Όσον άφορά στην έμπλοκή μεταδόσεως του ιού και με κάποιους άλλους τρόπους (μετάγγιση αίματος, χρήση βελονών κ.λ.π.), αυτή περιλαμβάνει περιορισμένο άριθμό άτόμων.

Δυστυχῶς, καὶ ὥσπου ἡ Ἱατρικὴ ἀνακαλύψει τὸ ἀποτελεσματικὸ ἐμβόλιο ἢ τὸ δραστικὸ φάρμακο, τὸ Ἑῖτζ ὄλο καὶ θὰ ἀπλώνεται. « Ὑπολογίζεται ὅτι, ὡς τὸ 2000, ὁ ἀριθμὸς τῶν φορέων θὰ φτάσει στὰ 40-50 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων». Ἐκ τῶν πραγμάτων, λοιπόν, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ὄλοι μας, ὑγιεῖς καὶ πάσχοντες, νὰ ξέροντε πῶς θὰ συμβιώνουμε, κάτω ἀπὸ κανόνες ὑγιεινῆς καὶ μέσα σὲ ἓνα κλίμα ἀλληλοκατανοήσεως καὶ ἀλληλοσεβασμοῦ.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ὑπῆρξε μιὰ ἐποχὴ (ἦταν τὰ πρῶτα χρόνια ἐμφάνισεως τοῦ AIDS), ὅπου ἡ στάση τῆς κοινωνίας, μὴδὲ τῶν ὑγειονομικῶν ἐξαιρουμένων, ἀπέναντι στὴν κοινότητα τῶν θυμάτων τῆς νόσου, σηματοδότησε κρίση ἀνθρωπιᾶς, πολιτισμοῦ, ἠθικῆς.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπιβάλλεται νὰ το νιστεῖ, ὅτι οἱ ὑγειονομικοὶ καὶ οἱ διάφοροι κοινωνικοὶ φροντιστὲς ὀφείλουν, πέρα ἀπὸ τὰ συμβατικά τους καθήκοντα, νὰ ἀναλάβουν καὶ ἓνα ἔργο «νουθεσίας» τῶν θυμάτων, μὲ σκοπὸ νὰ τὰ βοηθήσουν νὰ «συναισθανθοῦν» τὴν κατάστασή τους, νὰ πειθαρχήσουν ἀπολύτως στὶς ἐπιστημονικὲς ὑποδείξεις, νὰ γίνουν ὑπεύθυνα μέλη μέσα στὴν κοινότητα πού ζοῦν. Στὸ μέτρο πού ἀπαιτοῦν καὶ ἔχουν δικαίωματα, χρεώνονται καὶ ὅλες οἱ ὀφειλές τους, πρὸς τὸ κοινωνικὸ σύνολο καὶ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος!

Μέχρι τὴν ὥρα πού γράφονται αὐτὲς οἱ σκέψεις, τὰ προγνωστικά γιὰ τὸ AIDS παραμένουν δυσάρεστα. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ πιστεύουμε, ὅτι ἡ ἀναφορὰ στὸ AIDS πρέπει νὰ γίνεται συχνά. «Πρέπει συνεχῶς νὰ μιλοῦμε καὶ νὰ ἐνεργοῦμε, νὰ μιλοῦμε γιὰ νὰ ἐνεργοῦμε, νὰ μιλοῦμε γιὰ τὸ πῶς νὰ ἐνεργοῦμε σωστά», προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὸ AIDS.

Προπάντων δέ, νὰ στεκόμαστε μὲ σοβαρότητα καὶ ὑπευθυνότητα, πάντοτε «λέγοντας τὴν πλήρη κι ὄχι τὴν ἀποσπασματικὴ ἀλήθεια». Καὶ ἡ πλήρης ἀλήθεια εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἄν θέλουμε ἓνα δραστικὸ μέτρο προλήψεως τοῦ AIDS, πρέπει νὰ ἀποδεχτοῦμε τὸν τρόπο ζωῆς, πού σέβεται τὶς θεμελιακὲς ἀρχὲς τῆς Ἠθικῆς. Οἱ ἀρχὲς τῆς Ἠθικῆς ἀποτελοῦν τοὺς πλέον βασικοὺς «παράγοντες ἀσφαλείας», ἀπέναντι στὸν κίνδυνο τοῦ θανατηφόρου συνδρόμου.

Εἶναι μαθηματικῶς βέβαιο, πῶς κάθε ἠθελημένη παραβίαση τῆς «τάξεως», πού ἔβαλε ὁ Δημιουργὸς στὶς ψυχοσωματικὲς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ, ὀδηγεῖ σὲ ἀσθένεια: «Ὁ ἀμαρτάνων ἐναντι τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν ἐμπέσοι εἰς χεῖρας ἱατροῦ» (Σοφ. Σειράχ, λη' 15).

Στὶς μέρες μας εἶναι πολλὰ τὰ νοσήματα «πολιτισμοῦ», τὰ ὁποῖα συναγωνίζονται στὴν πρωτιὰ θνησιμότητας τοῦ γενικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐπιβεβαιώνουν, ἔτσι, τὸν ἀψευδῆ λόγο τοῦ Θεοῦ: «Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἀμαρτίας θάνατος» (Ρωμ. ζ' 23). Καὶ ὄχι μόνο πνευματικὸς θάνατος, ἀλλὰ καὶ θάνατος φυσικὸς, σωματικὸς.

ΜΙΧ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Ι.: Σεξουαλικῶς μεταδιδόμενα νοσήματα καὶ σεξουαλικὴ συμπεριφορά, Ἱατροκοινωνικὴ Θεώρηση. (Τμητικὸς Τόμος καθηγητοῦ Γ. Δαΐκου, Ἀθήνα, 1988).
- ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ Α.: A.I.D.S. (Ἑῖτζ)... μὲ ἀπλὰ λόγια. (Ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα, 1992).
- ΚΑΚΑΒΟΥΛΗΣ Α.: Σεξουαλικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἀγωγή (Ἀθήνα, 1995).
- ΜΗΛΙΓΚΟΣ Μ.: «Συνειδητὴ ἐγκράτεια». (Καθημερινή, 6-12-92).
- ΜΗΛΙΓΚΟΣ Μ.: Ἡ ποιότητα τῆς διαπαιδαγωγότητος. (Καθημερινή, 7-4-94).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

«ΣΚΕΥΟΣ ΕΚΛΟΓΗΣ»

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ

(στά είκοσι χρόνια από τὸ θάνατό του)

ΣΤ'

Πρέπει νὰ προχωρήσουμε πρὸς τὸ τέλος, ἔστω καὶ ἂν, γιὰ λόγους ρυθμιζομένων τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες», χρειαστεῖ νὰ ἐπανέλθουμε, γιὰ νὰ τεματίσουμε τὴ διαδρομὴ μας στὴν πορεία τοῦ Στέφανου Μπολέτση. Φυσικά, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ θυμίσουμε κάποια βασικά σημεῖα αὐτῆς τῆς διαδρομῆς. Ὁ ποιητὴς μας ὕστερα ἀπὸ τὴ μεταστροφή του, ἀπὸ τὴν πρώτη του ἐμφάνιση, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1946 ἕως καὶ τὸ 1970 στὶς «Ἀκτίνες», καὶ ἐνδιάμεσα μὲ τὴ συλλογὴ του «Ἐπιστροφή», τὸ 1948, στὴ συνέχεια μὲ τὴ συμμετοχὴ του στὴ συλλογὴ ποὺ ἔγραψαν πολλοὶ ποιητὲς μὲ τὸν τίτλο «Τὸ Τραγοῦδι τοῦ Παιδιοῦ» ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις ἢ «Δαμασκός», τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1948, κατόπιν μὲ τὸ Ὁρατόριο «Ἀπόστολος Παῦλος», τὸ 1951, καὶ στὴ συνέχεια μὲ τὴ συλλογὴ «Θύρες αἰώνων» τὸν Ἰούνιο τοῦ 1952, καὶ κατόπιν τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1971 μὲ τὴ συλλογὴ «Ποίηση ἢ μία», καὶ ἀκόμη ὡς τὶς 5 Μαΐου 1973, στὴ «Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ», μὲ τὸ τελευταῖο του καὶ συμβολικὸ ποίημα «Κοντὰ Σου», «λίγο πρὶν κλείσει ἢ αὐλαί», καὶ πῶς πρὶν, ἀπὸ τὶς 15 Αὐγούστου 1959, μὲ ποιήματα στὴ «Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ», ὡς τὶς 5 Μαΐου 1973 ὅπως εἰπώθηκε, ὁ Στέφανος Μπολέτσης, ὡς «σκεῦος ἐκλογῆς» καὶ συνεπῶς ὡς «ἀπεσταλμένος», σπεύδει γιὰ νὰ φέρει σὲ πέρας τὴν ἀποστολὴν του. Καὶ σπεύδει πάντα μὲ τὸ ρυθμὸ τοῦ καλπασμοῦ, καὶ πάντοτε μέσα ἀπὸ πολλὰ δοκιμασίες, αὐτὸς ὁ «πολυπονεμένος» γιὰ νὰ ἐκτελέσει «Τὴν προσταγὴν», ποὺ ἀπὸ τοὺς στίχους του καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχουν αὐτοὶ οἱ στίχοι, εἰσῆμαινε γι' αὐτόν «Ἡ Προσταγὴ»: «ἄφες τοὺς νεκροὺς... σὺ δὲ διάγγελλε τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ὑπάρ-

χει καὶ ἓνα ποίημά του χωρὶς τίτλο, ποὺ ἀποτελεῖ ὑπερπονητικὴ ἐπιταγὴ: «...Τίναξε τὴ σκόνη ἀπ' τὸ βαρὺ / πέλημα/κι ἄφες τοὺς νεκροὺς / τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς νὰ θάψουν...» («Θύρες αἰώνων» σ. 9).

Ἡ σπουδὴ του, εἶναι τὸ βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς πορείας του, γιὰ τὴν προχωρεῖ πάντα ἀκάθεκτος σ' αὐτὴ τὴ δημιουργία. Ἄς τὸν θαμπῶνει τὸ πλούσιο Φῶς ποὺ τὸν περιβάλλει, ὥστε νὰ πονοῦν τὰ μάτια του, ὅπως λέει, («Θύρες αἰώνων», «Διχασμός» σ. 30), καὶ ἂς ψάχνει νὰ βρεῖ μιὰ γωνιά γιὰ νὰ κρυφτεῖ, ὠθοῦμενος ἀπὸ τὴν ψυχολογία τοῦ θάμπους ποὺ τὸν κυκλῶνει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ συναίσθησι τῆς δικῆς του σεμνότητος καὶ ταπεινοφροσύνης, μπροστὰ στὴ μεγαλειώδη ἀποστολὴν ποὺ τοῦ ἀνατέθηκε, θὰ μᾶς πεῖ πάντως ὁ ἴδιος, σύμφωνα μὲ νέα στοιχεῖα ποὺ συναντήσαμε, ἀναγνωρίζοντας καὶ αὐτὸς πῶς εἶναι σκεῦος ἐκλογῆς: «...Μὰ ὅπου ὅμως καὶ ἂν ἐξάρωσα, πυρὰ / παντοῦ μὲ βρήκαν... Κύριε, / τῆς ἐκλογῆς Σου τὰ σημάδια». («Θύρες αἰώνων», «Σημεῖα πόσα» σ. 48). Καὶ θὰ μᾶς πεῖ στὴν ἴδια συλλογὴ, μὲ δύο ἀκόμη ποιήματα, μὲ τὸ πρῶτο: «Μὲ πύρινα σημάδια μοῦδειξες τὴν «ὁδὸ» τὴ μεγάλη», («Ὁ ἥλιος προβάλλει» σ. 50), καὶ θὰ προσθέσει μὲ τὸ δεύτερο: «Καὶ τὰ σημεῖα τὰ μηνύματα... / πυρὰ / κόκκινα βέλη μὲ κεντοῦσαν». («Ἀπὸ τὰ βάθη» σ. 70).

Ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, πρέπει ὀριστικὰ καὶ ἀνεξίτηλα, μὲ οὐσιαστικὸ τρόπο νὰ ἐμπεδώσουμε τὸ θέμα τῆς μεταστροφῆς τοῦ ποιητῆ Στεφάνου Μπολέτση, γιὰ τὸ αὐτὸ στοιχεῖο εἶναι τὸ κλειδὶ ὁλόκληρης τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας, ὕστερ' ἀπὸ τὴ μεταστροφήν του. Ἀπλᾶ ξαναλέμε, ὅτι ἔφτανε τὸ Μάρτη τοῦ 1944 στὴ «Δα-

μασκό», και ήταν έτοιμος «νά μπεϊ μέσα», δηλ. νά προσχωρήσει στὸν ἀγωνιστικὸ μαρξιστικὸ χῶρο, ὅταν τὸν σταμάτησε «*Ἡ Φωνή*». Αὐτὰ τὰ λέει: μὲ τὸ ποίημα «*Πρὸ τῆς Δαμασκοῦ*» τὸν Ἰούνιο τοῦ 1946 («*Ἀκτίνες*» σ. 233), μὲ τὸ ἀποκαλυπτικὸ ποίημα: «*Τὰ πρῶτα φλάμπουρα*» («*Ραψωδία*», σ. 55), καὶ πάλι μὲ τὸ ποίημα: «*Πρὸ τῆς Δαμασκοῦ*» τὸ 1948, («*Ἐπιστροφή*» σ. 25), καὶ τέλος μὲ τὸ ποίημα: «*Ἡ ἄπειρη στιγμή*», τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1971 («*Ποίηση ἢ μία*» σ. 69). Ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἕως ἐδῶ, ποὺ ἀφοροῦν στὴ μεταστροφή του, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο-τρία στοιχεῖα ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω, τὰ ἄλλα εἶναι γνωστά, καὶ ἔχουν εἰπωθεῖ ἐκτενέστερα στὰ προηγούμενα σημεῖωματα. Αὐτὰ ὅμως, τὰ συμπληρώνουν καὶ ἄλλα νέα στοιχεῖα, ποὺ εἶναι πολὺτιμα γι' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ πρέπει νὰ προστεθοῦν στὴν ἀνέλιξη αὐτοῦ τοῦ σημεῖωματος. Γράφει λοιπὸν ὁ ποιητῆς μας σ' ἓνα του στίχο, ὅτι θὰ ῥθει κάποτε ἡ στιγμή, ποὺ καὶ ἐσὺ θ' ἀκούσεις τὴ «φωνή». Καὶ γράφει ἀκόμη ἄλλου, γιὰ μιὰ ἄλλη «*ἀπειρη στιγμή*» δική του: «*Κι ὅταν ἡ νύχτ' ἀνάψει τ' ἄστρα της, / στὴν ἀπειρη στιγμή τῆς προσευχῆς μου / θὰ δεχθεῖς / καὶ τὴ σημερινή μου εὐχαριστία.* /» («*Ἐπιστροφή*», «*Ἀγροτικό II*» σ. 41). Ἀπὸ τώρα, τὸ 1948, χρησιμοποιεῖ τὸ χαρακτηρισμὸ: «*ἡ ἀπειρη στιγμή*», ἔχοντας ὑπόψει του τὴν «*Ἀπειρη στιγμή*», ποὺ ἀπὸ τὸ Μάρτη τοῦ 1944 τὴν ἔχει κλείσει στὴν ψυχὴ του καὶ στὸ νοῦ του καὶ θὰ γράφει γι' αὐτὴν τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1971 στὴ συλλογὴ «*Ποίηση ἢ μία*», ὕστερ' ἀπὸ εἴκοσι ἐφτά χρόνια ἀπὸ τότε, τὸ ποίημα ποὺ ἀποτελεῖ συμπληρωματικὸ ποίημα αὐτοῦ ποὺ τ' ὀνομάζει: «*Πρὸ τῆς Δαμασκοῦ*» καὶ ποὺ ταυτόχρονα, εἶναι πολὺτιμο, οὐσιαστικὸ, καὶ ἀποκαλυπτικὸ ποίημα, ποὺ ἔμεινε πιά ἱστορικὸ, μὲ τὸν τίτλο «*Ἡ ἀπειρη στιγμή*».

Ὅμως, ἔχει μεγάλη καὶ σημαντικὴ σημασία, τὸ νὰ προσθέσουμε ἐδῶ, ὅτι ὁ ποιητῆς ἐπανέρχεται καὶ ἐνδιάμεσα, ἀπό-

λυτα οὐσιαστικὰ στὴν «*Ἀπειρη στιγμή*» τὸ Μάιο τοῦ 1960, μὲ τὸ ποίημα: «*Ἡ πρώτη προσευχή*» («*Ἀκτίνες*» σ. 176), ποὺ ἀναφέρεται γενικὰ καὶ ἀόριστα «*Στὴ Φωνή*», δηλ. στὸ Μάρτη τοῦ 1944, ποὺ τὴν ὀνομάζει ἐδῶ: «*ῶρα ξεστή... ἀκόμα*». Εἶναι λίαν χαρακτηριστικὸ, τὸ ὅτι ἡ δευτέρα στροφή αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ ποιήματος, εἶναι σχεδὸν ἴδια, μὲ ἐλάχιστες ἀλλαγές στὶς λέξεις, μὲ τὴν πρώτη στροφή τοῦ ποιήματος «*Ἡ ἀπειρη στιγμή*» τῆς συλλογῆς «*Ποίηση ἢ μία*». Καὶ εἶναι πάντως ἀπόλυτα ἐντυπωσιακὴ ἡ τελευταία στροφή αὐτοῦ τοῦ ποιήματος, τοῦ 1960. Τὴν παραθέτουμε ἐδῶ ὡς νέο στοιχεῖο, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη τοῦ ποιητῆ: «*Ἄ, ἡ μεγάλη ἡ ἀπειρη Στιγμὴ / φοικτὴ / καὶ ῶραία, / φοβερὴ στιγμή / στ' ἀσύνορο καὶ ἀτέρμοιο ταξίδι σου ψυχῆ, / πρῶτος σταθμός: / Θάνατος πρῶτος... πρῶτο φτερούγισμα στὸ φῶς... / πρῶτος παιὰν καὶ πρῶτος αἶνος / ἡ πρώτη προσευχή*». Κι αὐτὴ ἡ προσευχὴ γιὰ μᾶς ἐδῶ, εἶναι αὐτὰ τὰ «*δυὸ λόγια*» ποὺ γράφει τὸ 1971 στὸ τέλος τοῦ ποιήματος «*Ἡ ἀπειρη στιγμή*» δηλαδή: «*Θεέ μου*», προσθέτοντας ταυτόχρονα τὴν ἀξία ἐπιστημάνσεως παρατήρησης, ὅτι στὸ ποίημα τοῦ 1960 ὁ ποιητῆς γράφει μὲ κεφαλαῖο τὴ λέξιν «*Στιγμὴ*».

Αὐτὸς λοιπὸν συνοπτικὰ εἶναι ὁ Μπολέτσης, ποὺ ὅλη ἡ δημιουργία του, ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1946 ὡς τὶς 11 Αὐγούστου 1973, ποὺ «*ἐκλείσει ἡ αὐλαία*», εἶναι φωνὴ ποὺ ἀπηχεῖ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ποιητῆ «*Στὴ Φωνή*» καὶ «*Στὴν Προσαγγί*», φωνὴ γνήσιας εὐγνωμοσύνης, γιατί δὲν τὸν ἄφησε νὰ πέσει στὸ βάραθρο, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ φωνὴ: δοξολογίας, μετανοίας, ψαλμοῦ καὶ διδαχῆς. Εἶναι φωνὴ ποὺ ὀδηγεῖ στὸν ἀγῶνα τῆς ἱεραποστολῆς, μὲ τὸ λάβαρο τῆς ἀλήθειας στὰ χέρια, γιὰ τὴ μεγάλη μάχη τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀλήθειας. Ἦταν τότε ἡ πνευματικὴ μάχη ὀλόκληρου τοῦ Ἐθνους καὶ ὀλόκληρου τοῦ Χριστιανικοῦ αὐτοῦ ἔργου,

στην όποία έλαβε μέρος και ό ποιητής με θαυμαστά ποιήματα και συγκλονιστικούς στίχους, στις «Ακτίνες» και στις συλλογές που αναφέρθηκαν. Σ' αυτή τη μάχη, ό ποιητής μας έγινε ό σαλπικτής τών αιώνιων άξιών. Ήταν τότε όπως ειπώθηκε, ή μάχη του πνεύματος και της άλήθειας, έναντίον της άρνήσεως του σκοτός και του ύλισμού, και προπάντων έναντίον του στυγνού μαρξιστικού ύλισμού.

Λίγο πιό αναλυτικά, για την πορεία του ποιητή μας, λέμε, ότι στη μακρόχρονη διαδρομή του στις «Ακτίνες» ως τό 1970, με 123 άμα ποιήματα, γράφει πάντα δοξολογίες κι ώσαννά, γράφει στίχους που σμιλεύουν ψυχές, που έμπνέουν, που διδάσκουν την πίστη, που καλούν σ' άγώνες και θριάμβους, που παρακολουθούν και παρουσιάζουν τις δόξες και τους καημούς του Ήθνους και του Έλληνισμού, φτάνοντας ως την άγαπημένη μας Κύπρο, κι είναι για τούτο όπως θα 'λεγε ό Κωστής Παλαμάς: «ό ποιητής του Γένους του και του καιρού του». Είναι άναμφισβήτητα Έθνικός ποιητής, όπως ειπώθηκε κι από άλλους, τελευταία κι από τόν έκλεκτό δημοσιογράφο και κριτικό, Στέλιο Άρτεμάκη («Ακτίνες», Όκτωβρίου 1995 σ. 243 έπ. Παρακολουθεί την πορεία του Ήθνους με τις δόξες και τους καημούς, αυτός ό φορτωμένος με δόξες και καημούς. Σπεύδει λοιπόν ό ποιητής μας, και σπεύδει πρώτα άς τό έπαναλάβουμε κι έδώ, με τη συλλογή «Ραιψωδία», για νά μäs πεί για τό θαύμα και τό θρίαμβο του Ήθνους στην Πίνδο και πέρα. Γι' αυτή τη συλλογή ό Δ. Πενκιώτης (Εύθύμιος Βρυζάκης) γράφει τά έξής βαθυστόχαστα, και σημαντικά: «Ό πόλεμος, ή Άλβανική έποποιία, τά όχυρά, ή κατοχή στην Ελλάδα, οι μεταπολεμικές έλπίδες, θέματα συγκλονιστικά που γύρευαν... τόν ποιητή τους. Ή συλλογή του Μπολέτση έχει μιá καταπληκτική ιστορική πληρότητα... Με άγάπη, έταξε τόν έαυτό του στην ύπηρεσία του άνωτερου, του ύγιους πό-

θου νά έκφράσει τό δράμα του ένας όλόκληρος λαός. Τό δράμα του πόνου και της δοκιμασίας του τών τελευταίων έτών. Σ' αυτή την ύπηρεσία προσφέρθηκε ό ποιητής σαν ύπρέτης, λειτουργός, θά λέγαμε άκόμη, με ταπεινοσύνη θεία με έξαγιασμένη την τέχνη του...» («Ακτίνες» 1946 σ. 413). Σπεύδει όμως στη συνέχεια, με τη συλλογή «Έπιστροφή», τό 1948, για νά μäs πεί ποιός ήτανε και που τόν πάει τό Φώς. Παραδοσιακός ό ποιητής μας, στην πνευματική του πορεία και στη δημιουργία του, προχωρεί στο δρόμο του κρατώντας την «Έπιστροφή», τό βιβλίο της μετανοίας και της έπιστροφής, για νά φτάσει στην προσφορά της διδασχής, που είναι ή άποστολή του. Στην άρχή στο πρώτο μέρος της «Έπιστροφής» είναι ή φωνή του πόνου. Διδάσκει κι έδώ, όπως διδάσκει και στο δεύτερο μέρος, που βασικά είναι ή έπιστροφή του, ή άγαλλίαση, ό άγώνας, ή άνοδος, ή χαρά. Στην άρχή πάντως κυριαρχεί ή μελαγχολία και ό στεναγμός, γιατί ό ποιητής έρχεται από τη χώρα της ξενητείας, που είναι ή χώρα πέρ' από την πίστη. Έρχεται από «τών στεναγμών τη λαγκαδιά» κι άπ' «τών λυγμών τις έρμες χώρες» («Ακτίνες» 1994, σ. 24). Ταυτόχρονα έδώ μαζί με τους άλλους καημούς του, είναι και ό καημός της κωφώσεως, που γι' αυτόν θα παίξει συγκινητικές δοξαριές και πολύ άργότερα, τόν Άπρίλιο του 1971 στη συλλογή «Ποίηση ή μία», όπως έχει ειπωθεί σέ προηγούμενο σημείωμα («Ακτίνες», 1993, σ. 267). Έδώ όμως τώρα που είναι Άνοιξη, θά μäs πεί με δοξαριές που χτυπάνε κατάστηθα, βαθειά την ψυχή του άναγνώστη με τό ποίημα «Χαμένη μουσική» σ. 18, «...ή Άνοιξη σημαίνει, / κι' ένας Άπρίλης τό τραγούδι του / ν' άκούσεις περιμένει...». Θά μäs πεί στην ίδια συλλογή με έκφραση πόνου: «...Ένας άγγελος / με τ' άσπρα φτερά του / δέ θά ταράξει δώ κάτω τη σιγή του θανάτου.» (Ένας άγγελος σ. 16). Στη συνέχεια: «...Οί λεύκες

τώρα πιά δὲν παίζουν: / γέροντων τὰ κλα-
 διά τους πένθιμα στη γῆ. / Ὅλα σιγοῦν, /
 σιγεῖ κι ἡ φλύαρη αὐτὴ πηγὴ...» («Δὲν
 καίει τὸ φῶς» σ. 17). Κι ἀκόμη: «...Δυὸ
 κυπαρίσσια εἶν' ἐδῶ, / φύλακες τῆς σι-
 γῆς...» («Γαλήνη» σ. 21). Κι ἐνῶ τὴν Πρω-
 τοχροنيὰ τοῦ 1944 ὁ ποιητὴς θὰ γράφει:
 «Ἕνας ἀκόμη χρόνος πιά δὲν ὑπάρχει. / ...
 Τίποτε / ἀπὸ τοὺς παλαιούς ἐαυτοὺς σου...
 / - Τὰ «χτῆς» καὶ τὰ «προχτῆς», / ὅλα τὰ
 «τότε» / ...Πράγματα εἶναι θλιβερά.»
 («Πρωτοχροنيὰ 1944» σ. 14), ὅμως, ὅταν
 θὰ φτάσει ὁ Μάρτης τοῦ 1944 καὶ θὰ
 πεῖ, σὲ ἄλλο ποίημα: «...Πολλὲς ἦταν ἐκεῖ
 νύχτες χειμῶνων, / ὄχι μόνον / μιὰ νύχτα
 ἀπέραντη πολλῶν χειμῶνων, / μιὰ νύχτα
 μόνον... / Νύχτα / χωρὶς ἄστρων χρυσόγε-
 λα, / σελήνης ἀνεμόσκαλες / καὶ δίχως νὰ
 μὲ λικνίζει πιά μὴτ' ἕνας στίχος...» Τότε,
 ὑπέροχος κι ἐδῶ ὁ Μπολέτσης, εὐθὺς
 ἀμέσως θὰ προσθέσει στὸ ἴδιο ποίημα: «...Κι
 ἔξαφνα, / ἦρθεν ἡ ἀνοιξη / μὲ κἀνιστρα /
 πλεγμέν' ἀπὸ ἡλιαχτίδες...» («Ἦρθεν ἡ
 Ἄνοιξη» σ. 22). Εἶναι προφανῶς ἡ ὥρα
 πού φτάνει στὴ «Δαμασκό», ἀλλὰ «Ἡ
 Φωνὴ» τὸν σταματᾷ. Καὶ τότε θὰ πεῖ
 θριαμβικὰ στὸ ἴδιο ποίημα: «Πηδῶν ἐπὶ
 τὰ ὄρη, σκιρτῶν ἐπὶ τοὺς λόφους», / σὲ
 πλάτη, μάκρη διαλαλῶ: «Ἦρθεν ἡ Ἄνοι-
 ξη / θάρθει τὸ θέρος. / Βαρεῖά θᾶναι τὰ
 δέντρ' ἀπὸ καρπούς». Ὅπως πράγματι
 κατάφορτη εἶναι ἡ ποιητικὴ του δημιουργία.
 Πάντως, τώρα ὅπως βλέπουμε στὸν
 πιὸ πάνω στίχο, εἶναι ἡ «Ἄνοιξη», μὲ
 κεφαλαῖο γιὰ τὸν ποιητὴ. «Ἡ Φωνὴ» τὸν
 ἔχει σταματήσει, κι ἐμεῖς προχωρώντας,
 θρῆσκόμεστε τώρα μπροστὰ στὸ βαρυσή-
 μαντο ποίημα «Πρὸ τῆς Δαμασκοῦ» σ.
 25, πρῶτο ποίημα καὶ πρώτη σελίδα τοῦ
 δευτέρου μέρους τῆς «Ἐπιστροφῆς», μὲ
 τὸ ὅποιο ὡς εἰπάθηκε στὰ προηγούμενα
 σημειώματα, ὁ ποιητὴς ἀναφέρεται ἀόρι-
 στα στὸ Μάρτη τοῦ 1944. Εἶναι καὶ σ'
 αὐτὸ τὸ σημεῖο θαυμαστός ὁ Μπολέτσης,
 μὲ τὸν ἔξαφνο τρόπο πού φέρνει τὴν
 «Ἄνοιξη» στὴ ζωὴ του. Ἀπὸ τὴ μιὰ σελί-

δα στὴν ἄλλη, ἀπὸ τὸ πρῶτο μέρος τῆς
 «Ἐπιστροφῆς», στὸ δεύτερο, μὲ τὸ τελευ-
 ταῖο ποίημα τοῦ πρώτου μέρους σὰν προει-
 σαγωγή, θρῆσκόμεστε τώρα ἀμέσως μπρο-
 στὰ στὸ γνωστὸ μας πρῶτο ποίημα τοῦ
 δευτέρου μέρους: «Πρὸ τῆς Δαμασκοῦ» σ.
 25. Ἐδῶ δεσπόζουν αὐτὸ τὸ πρῶτο καὶ
 ὀγκῶδες ἀπὸ ἄποψη οὐσίας ποίημα καὶ
 στὴ συνέχεια ὁ ποιητὴς μιλώντας μὲ ποιή-
 ματα οὐσιαστικά, θὰ διδάξει καὶ θὰ κηρύ-
 ξει, προτάσσοντας εὐθὺς ἀμέσως τὸ λίαν
 βασικὸ ποίημα: «Πατὶ παιδί μου» σ. 26,
 πού εἶναι μὲ στίχους ἢ φωνὴ τοῦ Οὐρά-
 νου Πατέρα, πού πάντα μᾶς καλεῖ στὴν
 ἀγκαλιά Του, μὲ τὸ ὅποιο θὰ μᾶς πει:
 «...Πατὶ, δὲν ἄπλωσες τὰ χέρια σου σὲ
 μένα, / σ' ἄγρια μέσα κύματα καὶ στοὺς
 ὠκεανούς; / ...Πατὶ παιδί μου ξέχασες πῶς
 σ' ἀγαπῶ; / Κι ἄπλωσες ἐπαρσης πανιά, /
 μὲ τῆς χιμαίρας τῆ Γαλέρα / ...Ἐλα καὶ
 γεῖρε τώρα δῶ / στὴν ἀγκαλιά τοῦ στορ-
 γικοῦ σου τοῦ πατέρα». Ἀκολουθοῦν ἄλλα
 θαυμαστά ποιήματα, πού εἶναι ἀπάντηση
 στὴ φωνὴ τοῦ «στοργικοῦ Πατέρα». «Μιὰ
 νέα αὐγὴ» σ. 30: «...Ὅλα ξεχάστηκαν / κι
 ὅλα τὰ πῆραν οἱ καιροὶ / καὶ τῶν καιρῶν
 οἱ ἀνέμοι...». Ἐδῶ ἔχουμε ταυτόχρονα δύο
 στίχους θαυμαστῆς εὐλυγισίας, ἐνῶ ὑπάρ-
 χουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι στίχοι τέτοιας μορ-
 φῆς, πού εἶναι διάσπαρτοι στὴν ποιητικὴ
 του δημιουργία. Καὶ συνεχίζει στὸ ἴδιο
 ποίημα: «Μιὰ νέα αὐγὴ / γλυκοχαράζει
 ἐντός μου. / Ἀρχὴ ζωῆς, / ἀρχὴ ἀτέλειω-
 τῆς χαρᾶς / ἦταν / ὁ πρῶτος θάνατός
 μου». Στὴ συνέχεια ξεχωρίζουμε τὸ «Πέρ'
 ἀπ' τὸ Γολγοθᾶ» σ. 31, πού ἔχουμε μιλή-
 σει γι' αὐτὸ σὲ προηγούμενο σημείωμα
 («Ἀκτίνες» 1994 σ. 279). Ἀπὸ τὰ ἐπόμε-
 να δὲν μποροῦμε νὰ παραλείψουμε τὸ «Ναὶ
 Κύριε» σ. 32, πού εἶναι φωνὴ ὑπακοῆς
 στὴ φωνὴ τοῦ «Πατέρα». «...Κλαῖς; / Εἶδα
 τὸν πόνο σου. / ...ὅμως / μπορεῖς / τὸ
 λυγμό σου νὰ κάνεις τραγοῦδι, / ...Μπο-
 ρεῖς / νὰ σταλάξεις τὸ δάκρυ σου / σὲ
 πληγωμένες καρδιές, / δάκρυ ἀγάπης; / -
 Ναὶ Κύριε, / τώρα γνωρίζω τοὺς θησαυ-

ρούς τῆς καρδιάς μου. / Μάταια πιά δὲν
 πονῶ, / δὲ δακρύζω, / τὸν παλμό μου τὸν
 στέλνω / ἐκεῖ, / τὸ πυρὸ δάκρυ χαρίζω». Κι ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ γίνονται μὲ «Ἐγ-
 καρτέρηση» σ. 35, ποίημα ποὺ ἔχουμε
 μιλήσει γι' αὐτὸ σὲ προηγούμενο σημείω-
 μα («Ἀκτῖνες» 1994 σ. 273). Κι αὐτὰ τὰ
 κήρυττε εὐρύτερα, τότε, σ' ἓνα λαὸ βασαι-
 νομένο, γιατί θά ῥθουν οἱ πολύφωτες δω-
 ρεὲς τοῦ Θεοῦ, οἱ μεγάλες εὐεργεσίες καὶ
 δωρεὲς «τῆς Βασιλείας Του» καὶ πρώτα-
 πρώτα τοῦ ἡλίου Του: «Ὁ ἥλιος θ' ἀνα-
 τεῖλει αὐριο τὴν αὐγή» σ. 37: «...δεμάτια
 ἀχτίδων θὰ φορτώσουμε τὶς ἄμαξες τοῦ
 θέρους. / ...θὰ μπεῖ ὁ ἥλιος ἀπ' τὰ ἀγάγγε-
 λα στὸ διάδρομο τῆς φυλακῆς. / Θὰ μπεῖ
 στὸ θάλαμο τοῦ πόνου καὶ τῆς χρόνιας
 νόσου. / ...Ψυχὴ τῆς λύπης, μὴν ἀχτίδα
 του, / τὴν πρώτη-πρώτη ἀχτίδα του στὸν
 πόνο σου θὰ στείλει. / ...Ὁ ἥλιος θ' ἀνα-
 τεῖλει αὐριο τὴν αὐγή: ...φόβος τῆς κατα-
 χνιάς, τοῦ κερανοῦ, τοῦ ἀνέμου». Εἶναι
 κι αὐτὸς ἐδῶ, ἓνας ἀκόμη ἀπ' τοὺς πολ-
 λούς στίχους εὐλγισίας τοῦ ποιητῆ. Καὶ
 τελειώνει τὸ ποίημά του: «Ὁ ἥλιος θ' ἀνα-
 τεῖλει αὐριο τὴν αὐγή. / Πηγὴ φωτὸς θὰ
 γίνεῖ ἢ πιὸ μικρὴ σταλίδα δρόσου / σ'
 αὐτὴν ἐδῶ τὴν αἱματοδρεχτὴ τοῦ πόνου
 γῆ». Εἶναι στίχοι μὲ τοὺς ὁποίους ἀγκα-
 λιάζει κι ἐδῶ ὁ Μπολέτσης τὴν Πατρίδα.
 Ἐδῶ στὴ συνέχεια κηρύσσοντας τὴν ἀρε-
 τὴ καὶ τὴν ἀγιοσύνη, θὰ ξαναφέρει μὲ τὴ
 συλλογὴ «Ἐπιστροφὴ» τὸ περίφημο ποίη-
 μα: «Λίμπυ Λάμα Λάχ» γιὰ τὸ ὁποῖο μι-
 λήσαμε σὲ προηγούμενο σημείωμα («Ἀκτῖ-
 νες» 1994 σ. 273). Καὶ στὴ συνέχεια ὡς
 ἔρχεται φυσικὸ θὰ σαλπίζει τὴν ἀγωνι-
 στικότητα καὶ τὴ νίκη, μὲ τὸ ἐξαιρετο
 ποίημα: «Ἀγωνιστὴς Κυρίου Ἡλιόκαυτος»
 σ. 50. «Λίγο καὶ θὰ ξεστράτιζε τὴ νύχτα
 κείνη, / τὴ θερμὴ νύχτα τ' Αὐγούστου. /
 Μπροστά του ἔστεκε, μὲ ὑποσχέσεις ἀπει-
 ρες, / ἢ ἁμαρτία./: ...Πῆς μου, λοιπόν, τί
 θες; / Λίγο ἀκόμα, / ἓνα «ναί» / Κι ἓνας
 Δημῆς θάταν κι αὐτὸς τοῦ νῦν αἰῶνος / -
 Ἐνας Δημῆς στῆς ἁμαρτίας τὴν ἀπόχη. /

Μὰ κεῖ ποὺ θάλεγε τὸ «ναί» / ἀγωνιστῆς
 Κυρίου Ἡλιόκαυτος αὐτὸς / γεμάτος τραυ-
 ματα, κι οὐλές, / σὰν ῥάπισμα τῆς πέταξ'
 ἓνα ὄχι». Καὶ εἶναι πραγματικὰ ὑπέρο-
 χος, ὅταν παρακάτω, στὸ ποίημα: «Γυναί-
 κα τῶν Μαγδάλων» σ. 52. θὰ πεῖ: «Μπρὸς
 στὸν καθρέπτη... ἀχτινοβολεῖς. / Σπιθὰ τὸ
 βενετσιάνικο γυαλί... / Τότε, / ναί τότε, /
 τούτ' ἢ πρόσκαιρη χαρὰ σου / θ' ἀναῖ ιστο-
 ρία μακρινή... / Γυναίκα πανωραία, ἀπὸ
 γυναίκα τῶν Μαγδάλων, / μποροῦσες
 νάσαι μία Μαγδαληνή».

Καὶ πιὸ πέρα μὲ τέσσερις στροφές,
 θὰ περιγράψει ἀριστοτεχνικὰ τὴν ὀδύνη
 τῆς πτώσης μὲ τὸ ποίημα «Πτώσις» σ.
 53. Μὲ ἀφηγηματικὰ ἀποσιωποητικὰ στὴν
 ἀρχή, θὰ μᾶς πεῖ στὴ συνέχεια: «...Καὶ τὸ
 πολεμικὸ του κράνος τ' ἄφησε / νὰ πέσει
 πλάι στὴν τριανταφυλλιά / μὲ τὰ μεγάλα
 χρυσοπόρφυρα τριαντάφυλλα. / ...Μάγισ-
 σα / ...κοντὰ σου...». Αὐτὸς ὁ στίχος προ-
 δίδει ὅτι εἶναι μιὰ φανταστικὴ, κι ὄχι πρα-
 γματικὴ ἀφήγηση, ἔστω καὶ μὲ συμβολικὸ
 τρόπο. Αὐτὸ τὸ «κοντὰ σου» κι ὄχι «κον-
 τὰ του», ἀφοῦ ἔτσι τ' ἄρχισε τὸ ποίημα:
 «Τὸ πολεμικὸ του κράνος τ' ἄφησε νὰ
 πέσει», κραυγάζει ὅτι εἶναι ἀφήγηση φαν-
 ταστικὴ. Εἶναι ἓνα ποίημα διδαχῆς. Τὸ
 τελειώνει πάντως μὲ τραγικούς στίχους:
 «...Τὸ κράνος του - ἀτόφιο μάλαμα ἡλιοῦ
 - / γιὰ μᾶς στιγμῆς, χαρὰ χάμου πεσμένο.
 / Τ' ἄστρο, ποὺ ὁ ἴδιος μὲ τὰ χέρια του
 τὸ γκρέμισε, / σὲ χἀη νυχτῶν θρυμματι-
 σμένο. / Καὶ τώρα; / Πῶς ξανά τὴ θέση
 του / θὰ πάρει / σὶς αὐτοκρατορικὲς
 λεγεῶνες;...». Ἀκολουθώντας τώρα τὸν ἀπ.
 Παῦλο, θὰ πεῖ στὴ συνέχεια: «**Ταλαίπω-
 ρος ἄνθρωπος ἐγώ**» σ. 55. Εἶναι ἓνα ποίημα
 μὲ στίχους ἀγωνιστικούς, ἀλλὰ καὶ στί-
 χους ὑποθαμίσεως, κάμψεως καὶ ἀπο-
 γοητεύσεως κι ἀκόμη μὲ στίχους μεγαλό-
 στομων ὑπερβολῶν καὶ ἀκροτήτων, ποὺ
 κραυγάζουν γιὰ τὴν προσπάθεια ποὺ κά-
 νει ὁ σεμνὸς καὶ ταπεινὸς Μπολέτσης νὰ
 ἐνισχύσει τοὺς ἀδελφούς του ἀναγνώστες,
 ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἄνοδο. Πάντως,

σ' αὐτὰ τὰ δύο ποιήματα, ἐὰν ὑπάρχει καὶ ἀπήχηση προσωπικῆς ἐμπειρίας «ὡ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς» μόνον γνωρίζει. Ἔτσι ἀκολουθώντας ὁ ποιητὴς τὸν ἀπ. Παῦλο, θέλει μ' αὐτὸ τὸ ποίημα, λέμε καὶ πάλι, ν' ἀποδιώξει τὴν ἀπόγνωση στὶς πτώσεις τους, καὶ περισσότερο νὰ τοὺς ἐνισχύσει λέγοντάς τους, αὐτὸ πὺ λέει στοῦ: «Πέρ' ἀπ' τὸ Γολγοθᾶ»: «...ὅμως ξανά θά σηκωθείς / καὶ δυὸ γερά φτερά θ' ἀπλώσεις». Αὐτὸ δείχνουν καὶ τὰ «σημεῖα», ἀφοῦ τὸ ἔχει ἐντάξει μετὰ τὸ ποίημα «Πτώσις» καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ «Κύνειο» σ. 57.

Ἔτσι φτάσαμε σ' αὐτὸ τὸ λυρικότατο ποίημα τὸ «Κύνειο», πὺ κι ἐμεῖς τὸ διαβάσουμε «δίχως δάκρυ» κατὰ τὴν ὑπόδειξη τοῦ ποιητῆ: «Δάκρυ οὔτε ἓνα / μήτε στεναγμός / γὰ ὅλα κείνα πὺ θά μείνουν πίσω. / ...«Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον Σου...». / Φῶς / τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου θά γεμίση, / ἀγάπης πρᾶο φῶς, χωρὶς σκιές καὶ δύση. / Αὐγούλα θάναι / κι ἡ ψυχὴ μ' ἔωθινὸ / τραγοῦδι στὶς πατρίδες τοῦ Χριστοῦ / θ' ἀποδημήσει». Κατορθώνει πάντα νὰ συμπλέκει τὸν ἀνθρώπο μὲ τὴν ἑξαγιασμένη φύση, μέσα στὴ «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ», γι' αὐτὸ λέει συμβολικά: «μ' ἔωθινὸ τραγοῦδι... θ' ἀποδημήσει». Ἔτσι ὁ ποιητὴς μὲ χαρακτηριστικὰ σύμβολα κηρύσσει τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Πίστεως, τὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ μηνύματος τῆς «Βασιλείας τοῦ Θεοῦ». Ἐδῶ, πὺ πέρα θάνει «Τὰ πουλιά» σ. 68, : «Πάν' ἀπὸ φράχτες, / θάλασσεσ, βουνὰ καὶ τείχη - σύνορα χωρῶν - / ... στῶν οὐρανῶν τὴν ἀπεραντοσύνη... / Πᾶνε τὰ πουλιά. / ...σ' ἄλλα μέρη κι ἄλλους τόπους / δρῖσκουν ἥλιους τὰ πουλιά...». Ἐνῶ οἱ ψυχές, σὰν νὰ μᾶς λέει ὁ ποιητὴς, αὐτές, στὴν παγωνιὰ τῶν καιρῶν μᾶς ἀναζητοῦν τὸν «Ἥλιο τῆς δικαιοσύνης». Καὶ τᾶρα ὁ ποιητὴς μᾶς μὲ τὸ δικὸ του συντονισμένο τρόπο δὲν μποροῦσε ν' ἀφήσει ἀπ' ἔξω τὴν Ἄνοιξη. Αὐτὴ ἢ φούγκα τῆς Ἄνοιξης μαζὶ μὲ τὸν ἀνθρώπο, ἀποτελεῖ τὴν παναρμόνια ἕμωδία: «Ἄνοιξη» σ. 59, : «Θά ῥθουν ξανά

τὰ χελιδόνια. / Τὰ πουλιά / στὴν ἀντηλιά / τοῦ κάμπου θά πετᾶνε / ...Θᾶρθει ξανά ἢ ἄνοιξη, / θᾶρθει τὸ καλοκαίρι. / Στὶς κρύες καρδιές τῆς χειμωνιάς / χαρὰ θά φέρει ἢ ἄνοιξη. / ...«Ἐύλογητός εἶ, Κύριε», / θά ἕμωδοῦν / τὰ δέντρα, τὰ πουλιά, οἱ νερομάνες, οἱ καρδιές! / «Ἐύλογητός εἶ, Κύριε»... Ἡ καρδιά μου / ναὸς κι αὐτὴ κι ἐντός μου θάναι ὁ Θεός...». Καὶ φτάνει πᾶ στοὺς ψηλοὺς θριαμβικοὺς τόνους τοῦ τελευταίου ποιήματος: «Τοῦ θριάμβου» σ. 61, μὲ ὑπότιτλο (Β' Κορινθίους ε' 17), πὺ λέει αὐτὴ ἢ περικοπὴ: «Ὅστε εἶ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα». Κι ὁ ποιητὴς θά μᾶς πεῖ ἐδῶ: «Ἄς ἀντηχήσουν σάλπιγγες / τὰ νικητήρια τύμπαν' ἄς κροτήσουν / θριαμβικὲς ἰαχές / πέρ' ἀπ' τὶς οὐρανογραμμὲς ν' ἀντιλαλήσουν. / ...» ἐννοώντας ἐδῶ προφανῶς, πέρα κι ἀπ' τὰ σύνορα, δίνοντας οἰκουμενικὲς διαστάσεις καὶ σ' αὐτὸ τὸ θριαμβικὸ σάλπισμα.

Καὶ τὰ λέει ὅλα αὐτὰ ὁ ποιητὴς μᾶς, γιὰτὶ σ' ὅλη τὴν ποιητικὴ δημιουργία, μετὰ τὸ Μάρτη τοῦ 1944, τὸν παρακολουθεῖ πάντα τὸ σύνδρομο τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀνακοινώσεως αὐτοῦ τοῦ μεγάλου γεγονότος, πὺ σὲ πλήρη καὶ τελικὴ διατύπωση τὸ ξαναλέει ὀριστικὰ τὸ 1971, στὴ συλλογὴ «Ποίηση ἢ μία» σ. 69, ὅπως εἰπώθηκε πὺ πάνω, ἀφοῦ πάντως καὶ ἐνδιάμεσα, τὸ 1960, ἀναφέρθηκε σ' αὐτὸ τὸ γεγονός. Γι' αὐτὸ ἐδῶ πρέπει νὰ ποῦμε, ὅτι εἶναι ὄντως ἐκπληκτικὸ, τὸ ὅτι ὁ ποιητὴς αὐτὸ τὸ γεγονός τὸ λέει: τὸ 1946, τὸ 1948, τὸ 1960 καὶ τὸ 1971, καὶ τὸ ὑπαινίσσεται μὲ πλῆθος στίχων σ' ὅλη του τὴ διαδρομὴ. Ἐδῶ ὅμως προστίθεται στὴν ἴδια διάσταση κι ἓνα ἄλλο νέο στοιχεῖο, τὸ ποίημα μὲ τὸν αἰνιγματικὸ καὶ σιβυλικὸ τίτλο: «14 Σεπτεμβρίου 1949. 14 Σεπτεμβρίου 1952», τῆς συλλογῆς «Μυστικός βίος» σ. 33. Ὅσο καὶ ἂν ἀσχολήθηκα μὲ τὴ θαυμαστὴ ποίηση τοῦ ἐκλεκτοῦ ποιητῆ Στέφανου Μπολέτση καὶ προσπά-

θησα νὰ εἰσδύσω στὴν οὐσία πολλῶν στίχων του, αὐτὸ τὸ ποίημα μὲ τὸν ἀνεξιχνίαστο τίτλο: «14 Σεπτεμβρίου 1949. 14 Σεπτεμβρίου 1952», ἀφοῦ καὶ οἱ στίχοι του δὲν ἔδιναν νίξεις ἐπεξηγήσεως, ἦταν γιὰ μένα ἀπόρρητο φρούριο καὶ τελικὰ μπόρεσα νὰ μπῶ σ' αὐτὸ τὸ κάστρο, ὅταν διαβάζοντας στὶς «Ἀκτῖνες» τὰ ἀντίστοιχα τεύχη τοῦ Σεπτεμβρίου, εἶδα ὅτι: ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, πού ἔγραφε τότε τὶς «Ἀπόψεις» τῶν «Ἀκτῖνων», στὶς «Ἀπόψεις» τοῦ Σεπτεμβρίου 1949 σελ. 443, ἀναφέρεται στὴ θριαμβευτικὴ προέλαση τοῦ Στρατοῦ μας, καὶ στὶς «Ἀπόψεις» τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1952 σελ. 375, γράφει γιὰ διεθνῆ ἔκκληση ζωηρότατης διαμαρτυρίας, συγκινητικὴ καὶ δυνατὴ, γιὰ τὸ παιδομάζωμα, γιὰ τὰ ἀρπαγέντα εἴκοσι ὀχτῶ χιλιάδες Ἑλληνόπουλα, πού δημοσιεύτηκε σὲ περιοπτὴ θέση ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων, μὲ πολλὲς ὑπογραφὲς ξένων. Ἀκόμη γράφει στὸ ἴδιο κείμενο, γιὰ ἔντονη δημοσιογραφικὴ ἐκστρατεία ἰταλικῶν ἐφημερίδων, πού μὲ θαυμαστὸ τρόπο στηλιτεύουν τὸ φοβερὸ ἐγκλημα τῆς ἀρπαγῆς τῶν παιδιῶν μας. Γι' αὐτὸ ὁ ποιητὴς μας, πού οἱ στίχοι του σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ ποίημα, ἀναφέρονται ἀόριστα σ' αὐτὰ τὰ γεγονότα πού ἔγραφαν τότε οἱ «Ἀπόψεις» τῶν «Ἀκτῖνων»,

τὸ τελειώνει μὲ τοὺς πικροὺς στίχους: «Ἄς ἦταν πιὰ νὰ τελειωναν αὐτά, / πρὶν νᾶν' ἀργά. / ...Τὸ δάκρυ μου τὸ λάμπρυνε ὁ πόνος, / τοῦ πυρετοῦ ἢ λάμψη. / Κρύσταλλο ἔγινε τὸ δάκρυ μου... ». Ἐκφράζει καὶ ἐδῶ τὴν εὐγνωμοσύνη του πού δὲν τὸν ἄφησε «Ἡ Φωνή» νὰ πέσει στὸ βάραθρο, καὶ ταυτόχρονα κλαίει γιὰ τὰ δεινὰ τῆς Πατρίδας.

Γιὰ ὅλα αὐτά, ταιριάζουν ἀπόλυτα γιὰ τὸ Στέφανο Μπολέτη, τὰ ὅσα ἔγραψε σὲ πρόλογο βιβλίου του, γιὰ τοὺς Ἕλληνες ποιητὲς, ὁ Γάλλος Λουδοβίκος Μενάρ, Διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας καὶ καθηγητὴς τῆς Γενικῆς Ἱστορίας στὸ Δημαρχεῖο τῶν Παρισίων, τὸν ὁποῖο ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς ὀνόμασε: «Μεγάλο φίλο τῶν Ἑλλήνων».

Ἐγραψε λοιπὸν ὁ Λουδοβίκος Μενάρ: «Στὴν Ἑλλάδα οἱ ποιητὲς δὲν εἶναι μοναχικοὶ ὄνειροπλέχτες, μήτε ἀύλικοι παράσιτοι. Ἀνακατώνονται στὴν ἐνεργὸ ζωὴ πού πολεμᾷ γιὰ τὴν κατάκτηση καὶ τὴν υπεράσπιση τοῦ δικαίου. Κυβερνοῦν τὰ φρονήματα, καὶ ἡ καρδιὰ τῆς πατρίδας χτυπᾷ μέσα τους». (Κωστῆ Παλαμᾶ «Ἄπαντα» - Ἐκδοση Μπίρη 8ος τόμος σελ. 440-449).

Ν. Π. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἐγγραφή νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μικρὰν προσπάθειαν.

ΕΙΠΑΤΕ, ΚΡΑΤΟΣ;

Πολλές φορές προβληματίζομαι με τὸν θεσμὸ τοῦ κράτους. Τῆς συλλογικῆς αὐτῆς ἀρχῆς ποὺ ὑπάρχει στὶς ὀργανωμένες κοινωνίες, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζη τὰ κοινά. "Ὅλα αὐτὰ ποὺ συγκεφαλαιώνονται στὶς τρεῖς γνωστὲς λέξεις ποὺ προσδιορίζουν τὸ τρίπτυχο τῆς ἐξουσίας.

Ποιὸ εἶναι ὁμως ἀκριβῶς τὸ πρόβλημα; Ἀπλούστατα. Ἀναρωτιέμαι ἂν ὑπάρχει κράτος ἐν Ἑλλάδι. Ἴσως γελάσετε. Ἄν ὑπάρχει κράτος; Καὶ βέβαια ὑπάρχει. Δὲν τὸ βλέπετε; Δὲν βλέπετε τὰ ἄπειρα μακρὰ χέρια τοῦ ποὺ ἀπλώνονται γιὰ νὰ πάρουν ὅσα μποροῦν περισσότερο, ὑπὸ μορφήν φόρων, τελῶν, εἰσφορῶν, χαρτοσήμων, κρατήσεων ὑπὲρ τρίτων, ἐκτάκτων εἰσφορῶν, ΦΠΑ, ὑπεραξίας, προστίμων γιὰ παράνομες σταθμεύσεις ποὺ τὸ ἴδιο ἐπιτρέπει; Δὲν βλέπετε τὸ ἀδηφάγο στόμα τοῦ ποὺ καταβροχθίζει τρισεκατομμύρια; Δὲν βλέπετε τὸ αὐστηρὸ πρόσωπό του καὶ τὸ βλοσυρὸ βλέμμα τοῦ ποὺ παγώνει τοὺς νομοταγεῖς πολῖτες; Ἄν ὑπάρχει κράτος; Μὰ τί λέτε; Ποῦ ζῆτε;

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ. Αὐτὴ τὴν παρουσία τοῦ κράτους, στὴν εἰσπρακτικὴ του δραστηριότητα, ὅλοι τὴν διακρίνουμε. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶναι ὁρατό, εἶναι τὸ κράτος στὴν ὑπηρεσία τοῦ πολίτη. Τὸ κράτος στὶς ὑποχρεώσεις του. Γι' αὐτὸ τὸ κράτος διερωτώμαι ἂν ὑπάρχει.

Σηκώνεις τὸ ἀκουστικὸ τοῦ τηλεφώνου σου στὴν ἐπαρχία, ἀλλὰ εἶναι νεκρό. Ἐβρεξε καὶ κόπηκαν οἱ γραμμές. Γυρίζεις τὸν διακόπτη τοῦ ἠλεκτρικοῦ ἀλλὰ ρεῦμα δὲν ὑπάρχει. Ἡ ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ ἀπεργεῖ.

Ἄλλὰ καὶ χωρὶς ἀπεργία καὶ χωρὶς βλάβες, τρέμεις νὰ ἀνάψης τὰ φῶτα, νὰ

χρησιμοποιήσης τηλέφωνο, νὰ κάνης τὸ καθημερινό σου μάνιο. Ἐνας μισθὸς οἱ μηνιαῖοι λογαριασμοί. Καὶ ὄχι μόνο. Ὅπου ἄλλου εἶσαι πελάτης, σοῦ κάνουν σημαντικὴ ἔκπτωση ὅταν ἔχης ἀξιόλογη κίνηση. Ἡ ΔΕΗ καὶ ἡ ΕΥΔΑΠ σὲ τιμωροῦν γι' αὐτό. Σκότος καὶ θρωμιὰ ὁ κλήρος τῶν ὑπηκόων τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους.

Καὶ ἀμάθεια, μοῦ ψυθιρίζει κάποιος στὸ αὐτί. Γιὰ παιδεῖα πληρώνουμε καὶ παιδεῖα δὲν ἔχουμε. Παιδεῖα ἀκοῦμε καὶ παιδεῖα δὲν βλέπουμε. Ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο.

Νὰ εἶχαμε, τοῦλάχιστον, ἀσφάλεια; Σὲ κλέβουν, σὲ σκοτώνουν, ληστεύουν τράπεζες, ταχυδρομεῖα, μεγάλα καταστήματα καὶ ἡ ἀστυνομία εἶναι ἄφαντη.

Μὰ μήπως ἔχουμε δρόμους; Συγκοινωνίες; Ὀλόκληρες περιοχὲς ἀπομονωμένες. Τὰ ἀκτοπλοϊκά μας ἀνύπαρκτα. Οἱ ἀεροπορικὲς μας συγκοινωνίες, μὲ τὶς καθυστερήσεις τῶν δρομολογίων, ἀραμπάς. Τὰ ζήσαμε προσφάτως σὲ ὅλο τὸ θλιβερό τους μεγαλεῖο. Τὰ ζήσαμε καὶ εἶδαμε τοὺς ξένους τουρίστες νὰ μᾶς ἐλεεινολογοῦν καὶ τοὺς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπογοητευμένους ἀπὸ τὴν πατρίδα. Καὶ ὅλους νὰ δηλώνουν ὅτι δὲν ξαναέρχονται στὴν Ἑλλάδα. Ὅπου ἡ Ἑλλάδα τορπιλλίζει τὴν Ἑλλάδα καὶ κάνει πλάτες στὸν τουρκικὸ τουρισμό.

Ἄν εἶχαμε τοῦλάχιστον μιὰ ἀξιοπρεπῆ θέση στὴν διεθνή κοινωνία; Ἐνα κύρος, κάποιους εἰλικρινεῖς φίλους, κάποιους ἀληθινούς συμμάχους; Ἄν εἶχαμε κατορθώσει νὰ γίνουν σεβαστὰ τὰ δικαιώματά μας, νὰ ἔχουμε ἰσχυροὺς προστάτες ἐναντι τῶν ἐπίδουλων γειτόνων μας; Μπᾶ; «Τοῦ

κλώτσου και του μπάτσου» από έχθρους και φίλους.

Συγκεντρώθηκε ή μισή Ελλάδα στην Αθήνα και ή άλλη μισή στις πρωτεύουσες των νομών. Τα χωριά μας εγκαταλείφθηκαν. Τα νησιά μας ερήμωσαν. Ούτε συγκοινωνίες (πεθαίνουν άνθρωποι άδοθήητοι) ούτε δουλειές. Τα σχολεία κλείνουν τὸ ένα μετά τὸ άλλο. Και τὸ κράτος ἀδιάφορο. Τα χωριά μας πεθαίνουν. Και τὸ κράτος ἀνάληπτο. Κυριολεκτικῶς ἀνύπαρκτο.

Πυρπολεῖται ή Ελλάδα κάθε χρόνο τούς καλοκαιρινούς μήνες. Καίγονται τὰ δάση μας. Καταστρέφονται ἀγροτικὲς καλλιέργειες. Χιλιάδες στρέμματα. Τί κάνει τὸ κράτος; Θέλετε νὰ μάθετε; "Όλο τὸ χρόνο καθεύδει. Και ὅταν ἀνάψουν οἱ φωτιές κι ἀρχίζει νὰ καίγεται ή Ελλάδα, συνεδριάζει, συσκέπτεται και ἐξαγγέλλει τὰ μέτρα πού ΘΑ λάβη. Τού χρόνου, φυσικά. Οἱ φωτιές σβήνουν, ἐν τῷ μεταξύ, ἐλέω Θεοῦ ή γιατί δὲν ὑπάρχει σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη τίποτε ἄλλο γιὰ νὰ καή ή γιατί τελειώνει τὸ καλοκαίρι (εὐτυχῶς). Τὰ «θά» ξεχνιοῦνται, ὅπως εἶχαν ξεχαστῆ και τὰ περασμένα χρόνια. Και ὅταν θὰ ξεσπάσουν πάλι τού χρόνου οἱ νέες πυρκαϊές, δὲν θὰ ὑπάρχουν και πάλι ἀντιπυρικές ζώνες, ὀργανωμένα συνεργεῖα, πρόγραμμα, οὔτε πυροσβεστικά ἀεροπλάνα. Και ή Ελλάδα, θὰ καίγεται πάλι, ὑπὸ τὰ (ἀπαθῆ) βλέμματα ἐνός ἀποχαυνωμένου κράτους.

Προκειμένου νὰ προδῆ σὲ ἀφαίμαξη τῶν πολιτῶν του, τὸ νεοελληνικὸ κράτος εἶναι πανταχοῦ παρόν. Προκειμένου νὰ

ἐκτελέση τίς ὑποχρεώσεις του, γίνεται ἄφαντο. Στὸ προσκλητήριο τῶν πολιτῶν του πάντοτε ἀπόν.

.....
Ἡ αἰτία; Μά ποιά ἄλλη ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὑποβάθμιση ὄλων μας, ἀρχόντων και ἀρχομένων. Ἀπὸ τὴν πλήρη ἀπουσία τῆς ἔννοιας τῆς εὐθύνης. Ἀπὸ τὴν ἐγωιστικὴ ἀντίληψη τῶν δικαιωμάτων, πὸ εἶναι ὁ μοναδικὸς ρυθμιστῆς τῆς συμπεριφορᾶς μας.

Κράτος δὲν εἶναι μόνο οἱ βουλευταὶ και οἱ ὑπουργοί, ὁ πρωθυπουργὸς και ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Κράτος εἶμαστε ὅλοι μας. Και ὁ δάσκαλος και ὁ ὑπάλληλος και ὁ ἀστυνομικὸς και ὁ κλητῆρας. "Όλοι ἐκεῖνοι οἱ πολυάριθμοι (και ὑπεράριθμοι, δυστυχῶς) πὸ εἶστω και εἰς μικρὸν γίνονται φορεῖς ἐξουσίας. Κράτος εἶμαστε και ὅλοι ἐμεῖς οἱ ὑπόλοιποι πὸ δὲν ἀσκοῦμε μὲν ἐξουσίαν, παραδίδουμε ὅμως τὰ κλειδιά τῆς ἐξουσίας σὲ καλούς, σὲ κακούς, σὲ ἄξιους ή ἀνάξιους ή διεφθαρμένους. Δικῆ μας ή ἐκλογή, δικῆ μας και ή εὐθύνη. Νὰ πάψουμε, ἐπὶ τέλους, νὰ εἶμαστε Ἑλλαδιστάν, ὅπως ἔχουμε καταντῆσει. Νὰ ξαναγίνουμε Ἑλλάδα, μὲ ὅλο τὸ μεγαλεῖο πὸ κλείνει μέσα τῆς αὐτῆ ή λέξη.

Εἶπατε, Κράτος; Μὴ ματαιοπονεῖτε. Αὐτῆ τῆ στιγμῆ σ' αὐτὸν τὸν τόπο δὲν ὑπάρχει. Εἶναι κοινὴ διαπίστωση. "Όμως ἂν τὸ θελήσουμε ὅλοι, ἂν ἀγωνιστοῦμε ὅλοι, μπορεῖ νὰ ξαναγίνη. Σίγουρα θὰ ξαναγίνη.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Τὸ περασμένο καλοκαίρι καὶ ἐν ὄψει τῶν ἑορτῶν τοῦ Δεκαπενταυγούστου δημοσιεύθηκε σὲ ἡμερήσια Ἀθηναϊκὴ ἔφημερίδα ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο: «*Ἡ δύναμη τῆς Πίστης...*», στὸ ὁποῖο μεταξύ τῶν ἄλλων ἀνεγράφετο ὅτι σὲ σχετικὴ μὲ τὴν θρησκευτικὴ δημοσκοπῆση τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης προέκυψε ὅτι, ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες -σὲ σύγκριση μὲ τοὺς πολῖτες τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς γηραιᾶς ἡπείρου- ἔχουμε τὰ πρωτεῖα στὴν Πίστη. «*Ἀπέδειξε περίτρανα -παρατηρεῖ ὁ ἀρθρογράφος- ὅτι στοὺς ἀνήμερους αὐτοὺς καιροὺς τῆς παρακμῆς, κάποιες ἀξίες μένουν ἀκόμη ζωντανές καὶ ἀναλλοίωτες στὸν ταλαιπωρημένο τόπο μας, γιὰ νὰ θυμίζουν, τί σημαίνει «δύναμη ζωῆς» -ὅπως χαρακτήρισε κάποτε τὴν πίστη ὁ Τολστόι- καὶ νὰ δίνουν κουράγιο στὴν κοινωνία νὰ προχωρεῖ στὸν δρόμο τοῦ πεπρωμένου «μέσα στὰ βάλτα καὶ στὰ βούρλα» κατὰ τὸν διαχρονικὸ παλαμικὸ στίχο». Καὶ στὴ συνέχεια συμπληρώνεται αὐτὴ ἡ αἰσιόδοξη εἰκόνα μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι: «*δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς πὼς τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα κερδίζει συνεχῶς ἕδαφος τὴν τελευταία δεκαετία - ὅπως κατέδειξε ἡ εὐρωπαϊκὴ ἔρευνα*».*

Οἱ ἐλπιδοφόρες αὐτὲς διαπιστώσεις, σὲ ἐποχὴ πανθομολογούμενης γενικῆς κρίσεως ἀξιών καὶ θεσμῶν, γεννοῦν συγκεκριμένες ὑποχρεώσεις σὲ ὅσους αἰσθάνονται ἐθελοντικὰ στρατευμένοι στοῦ «*καλοῦ τὴν λεγώνα*», στὴν πάλῃ γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας.

Πρῶτον, αὐτὸς ὁ πιστὸς λαὸς, δεκτικὸς στὴν ἀκρόαση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ θέλει καθοδήγησι στὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ποικιλόμορφου αὐτοῦ κακοῦ, ποὺ κατακλύζει τὶς σύγχρονες κοινωνίες καὶ γεννᾷ

τὴν ἀπογοήτευση καὶ τὴν δυσπιστία γιὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου.

Ἐξ ἄλλου, αὐτὴ ἡ δύναμη τῶν πιστῶν, ποὺ ὅπως λένε καὶ οἱ στατιστικὲς, ἔχει καὶ εὐρεία ἀριθμητικὴ βάση, πρέπει νὰ ἐκδηλωθεῖ κατὰ τρόπον ὀργανωμένο καὶ συντονισμένο, ὥστε νὰ φέρει ἀπτὰ ἀποτελέσματα καὶ νὰ διασκεδασθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ κυριαρχία τοῦ κακοῦ εἶναι ἀναπότρεπτη.

Καὶ τὸ σημαντικώτερο, τέλος, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ περιστάσεις εἶναι τέτοιες ποὺ κάνουν ἐπίκαιρη τὴν διαπίστωση τοῦ ποιητῆ πῶς:

*ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς
καὶ ἐμεῖς εἴμαστε λίγοι
καὶ ἀλλοίμονο στὸν θεριστὴ
ποὺ ἀπὸ τὴν δουλειὰ θὰ φύγει.*

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ

Ὁ πρόσφατος ἑορτασμὸς τῆς 1900ῆς ἐπετείου τῆς συγγραφῆς ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Θεολόγον τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως στὸ νησί τῆς Πάτμου, μὲ τὴν διοργάνωση μεταξύ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων καὶ τοῦ Διεθνoῦς Διεπιστημονικοῦ Συμποσίου μὲ παγκόσμια πλαισίωση, θεματικὸ πλοῦτο καὶ ἀντιπροσωπευτικότητά, ἦταν μιὰ ὡραία εὐκαιρία, μαζὶ μὲ τὶς λοιπὲς πνευματικὲς δωρεές, νὰ ἀκουστεῖ καὶ ὁ λόγος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ συγχρόνων καινοφανῶν γιὰ τὴν σημερινὴ ἀνθρωπότητα προβλημάτων.

Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ κειμένου ὀφείλεται ἐν πολλοῖς καὶ στίς συγκλονιστικὲς ὄντως περιγραφὰς καὶ ἐντυπωσιακὰς εἰκόνας, ποὺ ἀναφέρονται στίς μεγάλες ἀλλοιώσεις καὶ ἐκτεταμένους καταστροφὰς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, σύγχρονες παγκόσμιες ἐμπειρίες καὶ προ-

βληματισμοὶ τῶν τελευταίων δεκαετιῶν.

Σὲ παλαιότερες ἐποχὲς μὲ τις φοβερὲς αὐτὲς περιγραφὲς ἐδημιουργεῖτο ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ «Ἀποκάλυψις» εἶναι ἓνα πεσομιστικὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀρνητὲς «σκοταδιστικὸ» κείμενο. Ἡ σύγχρονη ὅμως πραγματικότητα ἐπιβεβαιώνει τὰ ὁράματα τοῦ Ἰωάννη στὴν Πάτμο. Δὲν εἶναι πλέον συμπεράσματα μεμφίμοιρων ἱεροκηρύκων, ἀλλὰ κοινὴ διαπίστωση τὸ γεγονός ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος βιώνει τὴν χαοτικὴ, προσωπικὴ, κοινωνικὴ καὶ παγκόσμια ἀβεβαιότητα, ἐπειδὴ τὰ ἔργα του, γιὰ τὰ ὁποῖα καυχήθηκε πολλὰς φορὲς μὲ ἀλαζονεία στὸν ἀπερχόμενο αἰῶνα, ὑπηρετήσαν καὶ ὑπηρετοῦν τὴν καταστροφὴ τῆς φύσεως, τὴν ἀποσύνθεση τῆς κοινωνίας καὶ διασποῦν τελικῶς καὶ θρυμματίζουν τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀνθρώπινης κατ' εἰκόνα Θεοῦ δομημένης προσωπικότητος σὲ χίλια ὅσα θραύσματα. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι συνέπειες τῆς ἀποστασίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν, ποῦ προκαλεῖ ὀδυνηρὰς πληγὰς τόσο στὴν ψυχωματικὴ του ὑπόσταση ὅσο καὶ στὸ οἰκολογικὸ περιβάλλον.

Βεβαίως οὔτε ὁ ἔορτασμός αὐτὸς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὸν συνέδρια ἐγίναν, οὔτε πολὺ περισσότερο ἡ «Ἀποκάλυψις» γράφτηκε γιὰ μιὰ μοιρολατρικὴ περιγραφή μιᾶς θλιβερῆς πραγματικότητος. Ἡ ἀντίσταση στὴν φθορὰ τῆς θεϊκῆς εἰκόνας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀντίδραση στὸ ποικιλόμορφο κακό, ποῦ ἐπιχειρεῖ καὶ συχνὰ ἐπιβάλλεται ὡς ἡ δαιμονικῆς ἐμπνεύσεως ἐξουσία καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ὑποταγὴ τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἔμπρακτὴ ἄρνηση τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ διαρκὲς δεοντολογικὸ μήνυμα τοῦ θεϊκοῦ ὁράματος τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη. Ἕνα μήνυμα ἀγωνιστικὸ καὶ ἐλάχιστο ἀναπαικτικὸ, ἀλλὰ τὰ μέγιστα ἐλπιδοφόρο καὶ λυτρωτικὸ.

Ο ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν σαράντα χρόνων ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἐπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ στὴν Κύπρο, ὁ αἰδου-

μάτατος Παπασταύρος Παπαγαθαγγέλου -ὁ μόνος ἐπιζῶν ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἐξορίστους τῶν Σεῦχελῶν (1956-57)- κυκλοφόρησε ἐν εἴδει ἀπομνημονευμάτων ἓνα πολυσέλιδο τόμο, καταθέτοντας τὴν δική του προσωπικὴ «μαρτυρία» -αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου- γιὰ τὶς ἱστορικὲς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ξεκίνησε ὁ ἔνοπλος αὐτὸς ἀγῶνας καὶ γιὰ τὶς μετέπειτα ἐξελίξεις στὴν κυπριακὴ ὑπόθεση μέχρι τὴν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία μὲ τὶς συνθήκες Ζυρίχης καὶ Λονδίνου ἰδρύθηκε ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία.

Ἄπὸ τὸ πλούσιο καὶ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέροντος περιεχόμενο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἡ στήλη θὰ ἠθέλε νὰ σχολιάσει τὴν ἀποψη τοῦ συγγραφέα καὶ ἐθνικοῦ ἀγωνιστῆ, ὅτι οἱ ἐθνικοαπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες δὲν φέρουν ἀποτέλεσμα χωρὶς πνευματικὴ θεμελίωση καὶ τὸν ἠθικὸ καταρτισμὸ τῶν ἀγωνιστῶν. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀναφέρεται ἐκτενῶς στὴν συστηματικὴ προσπάθεια, ποῦ καταβλήθηκε περισσότερο ἀπὸ δέκα χρόνια γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τῆς κυπριακῆς νεολαίας μέσα στοὺς κόλπους τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατηχητικῶν σχολείων καὶ τῶν νεανικῶν χριστιανικῶν ὀργανώσεων.

Συγκεκριμένα κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940-41 μέσα στὸ κλίμα τῆς ἐθνικῆς ἐξάρσεως ὁ κυπριακὸς ἔλληνισμὸς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συμμετοχὴ ὑπερχιλίων Κυπρίων ἐθελοντῶν στὸ ἀλβανικὸ μέτωπο προβληματίζετο καὶ γιὰ τὴν δική του ἐθνικὴ ἀποκατάσταση. Καὶ ὅπως θυμᾶται ὁ συγγραφέας, τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες μιὰ χριστιανικὴ συντροφιά στὴν Κύπρο ἠσχολεῖτο μὲ τὴν μελλοντικὴ προετοιμασία ἐνὸς ἀγῶνα, ποῦ θὰ ἀποσκοποῦσε στὴν ἔνωση τῆς μεγαλονήσου μὲ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τότε ἀκούστηκε ὁ λόγος ἐνὸς ἐκλεκτοῦ ἐργάτου τοῦ ἱεροῦ ἁμβωνος καὶ μέλους τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «ἡ Ζωή» ποῦ εἶπε: «Χωρὶς τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ στὶς καρδιές, χωρὶς ψυχὰς φλογερὰς καὶ ἀναγεννημένες μὲ τὴν μυ-

στηριακή ζωή, δὲν μποροῦν νὰ εὐδωθοῦν ἀγῶνες, ποὺ χρειάζονται θυσίες. Θέλετε ἐλευθερία καὶ Ἐνωσὴ οἱ Κύριοι μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα; Πρέλει πρῶτα νὰ φτιάξετε ἀνθρώπους. Μία χούφτα ἀνθρώπων».

Μὲ αὐτὴν τὴν δάση καὶ μὲ αὐτὴν τὴν προτροπὴ ξεκίνησε τὸ 1940 μὲ συστηματικὴ ἐργασία γιὰ τὴν καλλιέργεια μιᾶς συνειδητῆς χριστιανικῆς ζωῆς, πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ ἀφυπνίσεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος. Καθοδηγητικὸ ρόλο πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἀνέλαβαν οἱ περιοδεύοντες θεολόγοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «ἡ Ζωή» -καὶ ὅπως σημειώνει ὁ συγγραφέας- «Χριστοκεντρικὸ κήρυγμα ὑπὸ τὴν μορφὴ ποὺ γινόταν στὴν ἐλεύθερη πατρίδα μας τὴν Ἑλλάδα ἀκούστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Νησί μας, ὅταν περιοδεύοντες θεολόγοι τῆς ἱεροποστολικῆς ὁργανώσεως «ἡ Ζωή» ἦρθαν στὴν Κύπρο.

Ἡ περιπέτεια τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἐξέγερση τοῦ 1931 -ὅποτε παρέμεινε ἐπὶ μίᾳ 15ετίᾳ σχεδὸν χωρὶς ἐπισκόπους- συντέλεσε στὴν ἔλλειψη πνευματικῆς τροφοδοσίας τοῦ ποιμνίου της καὶ στὴν ἀνεπιθέσιμη ἐξάπλωση ἄλλων ἀντιχριστιανικῶν ιδεολογιῶν. Τὴν κατάσταση αὐτὴ ἀνέτρεψε ἐν πολλοῖς ἡ παρουσία καὶ ἡ δράση τῶν ἱεροκλήρων τῆς Ἀδελφότητος «ἡ Ζωή», οἱ ὁποῖοι σὲ συνεργασία μὲ ἄξιους ἐντοπίους πνευματικούς ἐργάτες διαπαιδαγώγησαν τὴν φάλαγγα τῶν Κυπρίων ἡρώων ἀγωνιστῶν τῆς ΕΟΚΑ τῆς περιόδου 1955-59. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἦταν μὲ ὁργανωμένη στὸν πνευματικὸ τομέα ἐφαρμογὴ τοῦ σήμερα διαφημιζομένου «ἐνιαίου ἀμυντικοῦ δόγματος» μὲ τὴν καθοδηγητικὴ συμβολὴ τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδας στὴν προπαρασκευὴ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος τῆς ΕΟΚΑ.

Καὶ ἀπὸ τὴν νεολαία αὐτὴ, ποὺ μορφώθηκε στὸ κρυφὸ σχολεῖο τοῦ καιροῦ

μας τὸ Κατηχητικὸ, βγήκανε οἱ λεβέντες, οἱ ἀλύγιστοι, οἱ σημαιοφόροι ἀγωνιστές, ἥρωες καὶ μάρτυρες τῆς πρόσφατης κυπριακῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Τοὺς ὑπέροχους αὐτοὺς ἀγωνιστὲς περιέβαλε μὲ παραδειγματικὴ ἀγάπη καὶ στοργὴ ὁ κυπριακὸς λαὸς καὶ μαζί μὲ αὐτοὺς ἐγράφη τὸ ἔπος τοῦ 1955-59.

Ἡ προϊστορία αὐτὴ καὶ οἱ σημερινὲς συνθήκες ποὺ ἐπικρατοῦν στὴν νῆσο Κύπρο μὲ τὴν παρατεινόμενη ἐκκρεμότητα γιὰ τὸ μέλλον της, συνιστοῦν τὴν ὑποχρέωση ὅπως καὶ ἡ σημερινὴ χριστιανικὴ Ἑλλάδα συμπαρίσταται στὴν προσπάθεια τῶν Κυπρίων ἀδελφῶν μας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν τόσων προβλημάτων ποὺ ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ ἐπεσώρευσε.

ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΑΔΥΝΑΤΙΣΜΑΤΟΣ

Πολὺς λόγος ἐγίνε τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀπὸ τὰ Μ.Μ.Ε. γιὰ τὰ χάπια ἀδυνατίσματος. Ποιὰ ὅμως εἶναι ἡ αἰτία αὐτοῦ τοῦ προβλήματος;

Ἄν ἐξιარέσει κανεὶς τὶς σχετικὲς σπάνιες περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες ἡ πάχυνση ὀφείλεται σὲ παθολογικὴ αἰτία, ἡ συνήθης αἰτία εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ λήψη τροφῶν.

Ἄντὶ, λοιπόν, νὰ χρησιμοποιοῦμε χάπια ἀδυνατίσματος, ποὺ καὶ οἱ γιατροὶ δὲν τὰ συνιστοῦν, ἡ λύσις εἶναι νὰ περιορίσουμε τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῆς τροφῆς μας. Ἡ Ἐκκλησία μας, ποὺ σὲ ὅλα τὰ θέματα δίνει τὶς σωστὲς λύσεις καὶ ἀπαντήσεις, ἔχει ἀντιμετωπίσει καὶ τὸ πρόβλημα αὐτὸ μὲ τὶς νηστεῖες Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς καθὼς καὶ μὲ τὶς πολὺήμερες νηστεῖες τῆς Τεσσαρακοστῆς, τοῦ Δεκαπενταυγούστου καὶ τοῦ διανυμένου τώρα Σαρανταήμερου (ποὺ ἐπιτρέπεται καὶ ἡ κατάλυση ἰχθύος). Καὶ οἱ νηστεῖες αὐτὲς δὲν ἔχουν μόνον πνευματικούς σκοποὺς ἀλλὰ συντελοῦν καὶ στὴ σωματικὴ ὑγεία.

Τὸ θέμα ὅμως αὐτὸ ἔχει καὶ ἄλλη διάσταση. Καθημερινὰ εἶναι τὰ δημοσιεύ-

ματα και κανέννας δέν είναι δυνατόν νά μείνει άσυγκίνητος έμπρός στο δράμα του λεγομένου Τρίτου Κόσμου, μέ τις εικόνες των σκελετωμένων παιδιών άπό τήν άσιτία και τή γενικότερη έξαθλίωση άπό έλειψη ένδυμασίας, στεγάσεως κ.λπ.

Ή λύση λοιπόν και αύτου του προβλήματος είναι αύτη που συνιστά και ό άπ. Παύλος, όταν λέγει ότι «**τό ήμέτερον πλεόνασμα εις τό έκείνων ύστέρημα**».

Άλλωστε τό πρόβλημα τής φτώχειας δέν περιορίζεται μόνον στις Χώρες αυτές.

Και έδώ στον τόπο μας ύπάρχει και ή φανερή και ή κρυφή φτώχεια, καθώς και έκτακτες περιπτώσεις θεομηνιών που πλήττουν τους κατοίκους όλοκλήρων περιοχών όπως λ.χ. τής Κοζάνης - Γρεβενών και του Αίγιου.

Δέν λείπουν λοιπόν οι περιπτώσεις που άπαιτούν τή βοήθειά μας, λείπει δυστυχώς συνήθως, ή αγάπη.

Ύπηρχε παλαιότερα (ίσως ακόμη και σήμερα) ή καλή συνήθεια νά ξεχωρίζεται στο οικογενειακό τραπέζι ή μερίδα του Χριστού (δηλ. του φτωχού).

Μέ τις σημερινές συνθήκες και μάλιστα στις μεγάλες πόλεις δέν είναι, συνήθως, πρόσφορος αύτος ό τρόπος βοήθειας. Ή χρηματική μας όμως βοήθεια είναι πάντοτε έφικτή και άποτελεσματική.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΣΕΡΒΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Δέν είναι επισήμως γνωστό ποιά είναι τά αίτια και ποιοι είναι οι αίτιοι τής δημιουργίας και συνεχίσεως των δραματικών πολεμικών συγκρούσεων στις περιοχές Κροατίας και Βοσνίας κ.λπ.

Τό γεγονός ότι στο παρελθόν μεγάλο πλήθος Σέρβων έσφαγιάσθησαν άπό τους Κροάτες αλλά και ή πρόσφατη συμμαχία Κροατών και Μουσουλμάνων που δέν περιορίζεται μόνο σε έδαφικές διεκδικήσεις αλλά έχει όδηγήσει και σε ένα έξοντωτικό πόλεμο κατά των Σέρβων στη Βοσνία δημιουργεί βάσιμες ύπόνοιες ότι τελικός σκοπός των Ρωμαιοκαθολικών, κατά πλειο-

ψηφίαν, Κροατών και των Μουσουλμάνων είναι ή συντριβή των Σέρβων και κατ' έπέκτασιν ή επικράτησις των εις βάρος των Όρθοδόξων άδελφών μας.

Είναι παρήγορο τό γεγονός ότι ό Έλληνικός λαός στη συντριπτική του πλειοψηφία έχει έκδηλώσει έντονο ενδιαφέρον για τό Σερβικό λαό.

Έτσι, έκτός άπό τήν περιθαλψη παιδιών τής Σερβίας άπό Ή. Μητροπόλεις και Χριστιανικές Όργανώσεις, και πολλές Έλληνικές οικογένειες φιλοξένησαν στο σπίτι τους πολλά παιδιά των Σέρβων (μερικά και όρφανά) που κατέφυγαν στη χώρα μας για νά βροϋν προστασία και περιθαλψη. Έξ άλλου σημαντική είναι ή κινητοποίηση του πληρώματος Ή. Ναών για τή συγκέντρωση ίματισμού, τροφίμων και φαρμάκων για τους Σέρβους άδελφούς μας.

Έξ άλλου αρκετοι φοιτητάι, μέλη τής Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως και άλλων χριστιανικών φοιτητικών όργανώσεων ταξίδεψαν στις έμπόλεμες περιοχές τής Σερβίας μεταφέροντας διάφορα είδη και έδειξαν τήν αγάπη τους με επισκέψεις σε τραυματίες των Σερβικών νοσοκομείων.

Και όλα αυτά, βέβαια, έκτός άπό τήν κινητοποίηση και σημαντική βοήθεια με διάφορα είδη, που παρεσχέθη στο Σερβικό λαό άπό τό Κράτος.

Ή όλη αύτη κινητοποίηση του λαού μας για τους άδελφούς μας Σέρβους έχει άναγνωρισθί και έκδηλωθί με διαφόρους τρόπους. Όλοι θα είδαμε τήν συγκινητική έκδήλωση μικρών παιδιών τής Σερβίας, που έψαλλαν στην Έλληνική γλώσσα, τον Έθνικό μας Ύμνο.

Μέσα στον πόνο άνθίζει τό χαμόγελο στην όψη αυτών των παιδιών, τό χαμόγελο που σκορπίζει ή αγάπη στα πρόσωπά τους. Ή αγάπη του Θεού μετατρέπει τό πικρό σε γλυκό, όταν αύτη ή αγάπη άνθίζει και στις δικές μας καρδιές.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Β. ΤΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Ἀγαπητὲ Κύριε Διευθυντά,

Στὸ τεύχος Ἰουνίου 1994 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως ἑκατὸ ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ἐφιλοξενήθη ἀπὸ τὶς «Ἀκτῖνες» ἓνα ἄρθρο ἀφιερωμένο στὴν προσωπικότητα τοῦ Βασιλείου Τρ. Οἰκονομίδου, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους νομικοὺς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Εἶναι εὐνόητος ἡ χαρὰ τοῦ συντάκτου τοῦ ἄρθρου, ὅταν σὲ τελευταῖο τεύχος τοῦ παλαιάμαχου περιοδικοῦ «Ἀνάπλασις», στὴ στήλη «Πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια» καταχωροῦνται ὅσα στὸ τεύχος τῆς 10-3-1895 γράφονται σὲ σχέσι μὲ μιὰ ἐργασία τοῦ Γ. Καλησπέρη, γιὰ τὴν φυσιολογία τοῦ Οἰκονομίδου:

«Καὶ τῆς ἀρμοδιότητος μὲν τῆς «Ἀναπλάσεως» δὲν εἶναι νὰ ἐκφέρῃ γνώμη περὶ τοῦ χρωματισμοῦ, ὅστις προσδίδεται εἰς τὸν εἰκονισθέντα, ὡς νομοδιδασκάλου ἄλλ' ἐκ καθήκοντος ἱεροῦ ἐπικροτεῖ εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ δικαστικοῦ καὶ ἠθικοῦ χαρακτηρισμοῦ του. Αἱ εἰκονίζουσαι αὐτὸν γραμμαὶ σοὶ ἐμπνέουσι τὴν εὐλάβειαν καὶ σοὶ ἐπιβάλλουσι τὸ σέβας. Ἀφοῦ τὰς διατρέξῃ τις, εἶναι ἀδύνατον νὰ θελήσῃ νὰ φαντασθῇ τύπον δι-

καστοῦ, χωρὶς νὰ ὀρθωθῇ πρὸ αὐτοῦ τέλειον πρότυπον ἱεροφάντου τῆς Θέμιδος ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Καλησπέρη μετὰ τόσης δεξιότητος γραφεῖσα εἰκὼν τοῦ Βασ. Οἰκονομίδου».

Τὸ σημεῖωμα ὑπογράφεται μὲ τὸ ἀρχικὸ «Γ.». Προφανῶς πρόκειται περὶ τοῦ Μιχαῖλ Γαλανοῦ, στενοῦ συνεργάτου τότε τῆς «Ἀναπλάσεως» καὶ ἀπὸ τὰ πλέον ζωντανὰ μέλη τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου. Ὁ Γαλανὸς ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς νομικὸς καὶ στὰ τέλη τοῦ προηγουμένου αἰῶνος, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ λήγοντος ὑπῆρξε μιὰ ἐπιβλητικὴ φυσιολογία ἐπιστήμονος λαϊκοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν λόγον του, γραπτὸ καὶ προφορικὸ -ὑπῆρξε λαμπρὸς ὁμιλητῆς- καὶ τὴν ἀγωνιστικότητά του πολλὰ προσέφερε στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Αὐτὲς οἱ ἀναφορὲς μᾶς φέρουν στὸ νοῦ μορφές, πάντοτε ὅμως ζωντανές γιὰ τὴν παιδευτικὴ τους σημασία. «τοῦ κόσμου τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ τοῦ ἀμέμπτου ἦθους, τοῦ κόσμου τῆς πίστεως εἰς ἀξίας πνευματικὰς καὶ εἰς ἰδανικὰ ὑψηλόφρονα», ὅπως τὸ ἔγραψε ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς Παν. Ζέπος μὲ ἀφορμὴ τὸ πρόσωπον τοῦ Οἰκονομίδου.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

Αξιότιμε κύριε Διευθυντά,

Η 2η Ιατρική Ημερίδα, που διοργάνωσε η Χριστιανική Ένωση Έπιστημόνων στις 3 Δεκεμβρίου 1994, περιλαμβάνει 4 εισηγήσεις ύψηλου επιπέδου. Η ραγδαία εξέλιξη των προόδων της Ιατρικής και η αύξηση των δαπανών για την Ιατρική Περιθαλψη και την Προληπτική Ιατρική και τη Δημόσια Υγεία προβληματίζει και είναι απαραίτητη η Οργάνωση ενός εθνικού Συστήματος Υγείας σε κάθε χώρα.

Είχα παρακολουθήσει τις εισηγήσεις της ημερίδας αυτής. Οι εισηγήσεις δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό της Χ.Ε.Ε. «Ακτίνες», σαν αφιέρωμα του περιοδικού (Ιούλιος 1995).

Ο Καθηγητής της Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Α. Κουτσελίνης σε μια εισήγηση με θέμα την «**Ποιότητα της Παροχής Υπηρεσιών Υγείας**» σε ένα συμπυκνωμένο κείμενο αναπτύσσει τη σημερινή κατάσταση της περιθάλψεως στις πιο ανεπτυγμένες χώρες, που διαθέτουν την εξασφάλιση της ποιότητας των παρεχομένων υγειονομικών υπηρεσιών. Οι παράμετροι που ανέφερε ο εισηγητής είναι εξόχως σημαντικές και αν δεν άπατῶμαι είναι η πρώτη φορά, που η ποιότητα της ιατρικής περιθαλψης δεν φαίνεται να είναι απολύτως **ιατροκεντρική**, ἐφ' ὅσον ἔχει γίνει ἀντιληπτό, ὅτι στὴ ποιότητα τῆς παρεχομένης περιθάλψεως συμμετέχουν καὶ ἄλλοι, λ.χ. νοσηλεύτριες, κοινωνικὲς λειτουργοὶ καὶ διάφοροι τεχνικοὶ κλάδοι, πὸν χειρίζονται εἰδικοὶ ἐπιστήμονες. Οἱ ἐξελίξεις στὴν ἰατρικὴ εἶναι ραγδαίες καὶ στὴ μελέτη καὶ τὴν ὑποστήριξη τῆς ποιότητος τῶν ὑπηρεσιῶν ὑγείας εἶναι δεδομένη. Ἐτσι πέρα ἀπὸ τὴν καθαρῶς ἰατρικὴ πράξη, πὸν ἀνήκει στὸν ἰατρό, ἀναπτύσσονται διάφορες βοηθητικὲς ὑπηρεσίες, γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ποιό-

τητας τῆς παροχῆς ὑπηρεσιῶν ὑγείας. Ὁ Παγκόσμιος Ὄργανισμὸς Ὑγείας (Π.Ο.Υ.), ἀλλὰ καὶ οἱ κρατικὲς ὑπηρεσίες ὑγείας σὲ κάθε χώρα, ἀνάλογα μὲ τὶς ἰδιαιτερότητες τῆς καὶ τὶς οικονομικὲς τῆς δυνατότητες ἐφαρμόζουν ἐθνικὸ Σύστημα Ὑγείας.

Ὁ ἀναπληρωτὴς Καθηγητὴς τῆς Φαρμακολογίας τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Α. Ντεληθέος εἶχε εἰσήγηση μὲ θέμα τὴ **Χρήση καὶ κατάχρηση φαρμάκων**. Ὁ εἰσηγητὴς συνδυάζει τὴν ἐφαρμογὴ τῆς θεραπείας τοῦ ἀσθενοῦς μὲ φάρμακα, ἀκολουθώντας τὶς ὁδηγίες τοῦ ἰατροῦ. Ὁ ἀσθενὴς πρέπει νὰ **συμμορφωθεῖ** (ἢ νὰ **συνεργασθεῖ**) μὲ τὸν ἰατρό. Ἡ φαρμακευτικὴ θεραπεία ἀπαιτεῖ τὴν κατανόηση. Ὅσο τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ ἀνέρχεται τόσο ἡ συνεργασιμότητα μὲ τὸν ἰατρό ἐξασφαλίζεται, μὲ τὴν ἰδιαιτερότητα ὅμως ὅτι πολλοί, πὸν φροντίζουν τὴν ὑγεία τους, παίρνουν φάρμακα, χωρὶς γνώμη τοῦ ἰατροῦ καὶ πὸν συχνὰ εἶναι ἄχρηστα. Ὁ εἰσηγητὴς ἀναφέρεται στὴν Ἱπποκρατικὴ Ἰατρικὴ, ἀλλὰ καὶ στὴ σχέση τοῦ ἀσθενοῦς μὲ τὴ σκέψη του στὸ Θεό.

Ὁ ἀ. Ἐπίκουρος Καθηγητὴς Ἀ. Ἀβραμίδης ἦταν εἰσηγητὴς μὲ θέμα **Τρόποι ζωῆς καὶ Ὑγεία**. Ἐχει ἀσχοληθεῖ εἰδικώτερα μὲ κοινωνικὰ καὶ οἰκολογικὰ προβλήματα, πὸν ἔχουν σχέση μὲ τὴν ὑγεία (ναρκωτικὰ, AIDS, κάπνισμα) καὶ ἄλλες κοινωνικὲς πληγές. Ἐπισημαίνει τὴ σημασία τῆς Προληπτικῆς Ἰατρικῆς. Ἀντικείμενα τῆς εἰσηγήσεως του εἶναι κυρίως ἡ ὑγιεινὴ **διατροφή**, ἡ χρῆση τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, οἱ **συνθήκες ἐργασίας** στὸ χῶρο τῆς καθημερινῆς διαβίωσης (**μικροπεριβάλλον**), τὸ **εὐρύτερο φυσικὸ περιβάλλον**, καὶ γενικώτερα τὰ οἰκολογικὰ προβλήματα (**ραδιενεργὸς ρύπανση, βιομηχανικὰ ἀπόβλητα**), ἡ μείωση τοῦ στρώματος τοῦ ὄζοντος στὴν ἀτμόσφαιρα, τὸ φαινόμενο τοῦ θερμοκηπίου κ.ἄ.

Ὁ Π.Ο.Υ. ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν πληθυσμῶν καὶ

συνεχώς ενημερώνει διακρατικά για τους κινδύνους της υγείας. Βάση για την έφαρμογή μέτρων προστασίας είναι η **Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας** και η **Άγωγή Υγείας** (που άλλοτε λεγόταν **Υγειονομική Διαφώτιση**) οι ομάδες ανθρώπων αναλόγως ηλικίας, επαγγέλματος και αντικειμένου για την διαφώτιση. Ο εισηγητής όρθως επισημαίνει ότι το σύστημα της πρωτοβάθμιας φροντίδας στην Ελλάδα χωλαίνει απαράδεκτα.

Ο εισηγητής έχει ασχοληθεί με πάθος για θέματα της Προληπτικής Ιατρικής.

Ο Ομότιμος Καθηγητής Παθολογίας της Ιατρικής Σχολής Αθηνών Γ. Δαΐκος, παλαιό έκλεκτο μέλος της Χ.Ε.Ε. ανέλαβε την τέταρτη εισήγηση με θέμα το **Πρότυπο του Γιατρού**. Είναι το πιό ευαίσθητο θέμα της ημερίδας δεδομένου ότι η Ιατρική εκπαίδευση στα Πανεπιστήμια υστερεί σημαντικά από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ο εισηγητής εκφράζει την άποψη ότι υπάρχει ποικιλία μορφών γιατρών. "Αν ο γιατρός είναι τεchnοκράτης και όχι άνθρωπος με αίσθημα, ενδιαφέρον και αγάπη δεν είναι δυνατόν να είναι καλός γιατρός. Ο εισηγητής αναφέρεται εν εκτάσει στον Ίπποκράτη Ορκο, αλλά συνδυάζει

την άσκηση του επαγγέλματος με τις χριστιανικές αρετές. «*Αν παρουσιασθεί ευκαιρία, να προσφέρετε τις υπηρεσίες σας με εξαιρετική προθυμία*» λέγει ο Ίπποκράτης «*διότι όπου υπάρχει φιλανθρωπία εκεί υπάρχει και αγάπη προς την πίστη*». Δεν χρειάζεται να υπενθυμισθεί ότι κάτω από τις σημερινές συνθήκες οι ιατροί έχουν συχνά άδικως διαβληθεί. Το πρότυπο του γιατρού μπορεί να συνοψισθεί και στη σημερινή εποχή, δηλαδή ο ιατρός να φροντίζει τον άρρωστο του με αγάπη και τιμότητα.

Στην εισήγηση γίνονται αναφορές από τον διεθνή ιατρικό τύπο σε περιπτώσεις παραλείψεων ή ιατρικών σφαλμάτων (malpractice), που στις ΗΠΑ τιμωρούνται παραδειγματικά. Ακόμα αναφέρονται μερικά ενδιαφέροντα περιστατικά, που αφορούν στη συναισθηματική σχέση του ιατρού και του πάσχοντος.

Συγχαίρω τους εισηγητές και παρακαλώ να μελετηθούν οι εισηγήσεις προσεκτικά, γιατί περιλαμβάνουν συμπυκνωμένα μηνύματα πολύ ενδιαφέροντα.

Ι.Θ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Καθηγητής Μικροβιολογίας
Πανεπιστημίου Αθηνών

«**AKTINES**». Μηνιαίον περιοδικόν. Κυκλοφορεί την 1ην εκάστου μηνός. **Ιδιοκτήτης:** «Χριστιανική Ένωσις Ακτίνες», οδός Καρύτση 14, 105 61 Αθήναι, Τηλ. 3235-023. **Εκδότης και Διευθυντής Συντάξεως:** Γεώργιος Δ. Ιατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Αθήναι. **Προϊστάμενος Τυπογραφείου:** Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ίπποκράτους 189, 114 72 Αθήναι. **Τιμή τεύχους δοχ. 150.** Ετησία συνδρομή, έσωτερικού δοχ. 1500, έξωτερικού 18 \$ U.S.A. **Η διεύθυνσις επιφυλάσσει εις εαυτήν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.**

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Νοέμβριος 1995

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

*Οι Έκδόσεις «ή Δαμασκός» έχουν κυκλοφορήσει
τις ποιητικές Συλλογές του:*

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΟΛΕΤΣΗ

ΡΑΨΩΔΙΑ

1940 – 1941

•

ΡΑΨΩΔΙΑ Β΄

1947 – 1949

•

ΡΑΨΩΔΙΑ Γ΄

ΚΥΠΡΟΣ

•

ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

•

ΔΙΑΔΡΟΜΗ

•

**ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΑΣΥΝΟΡΟΙ
ΚΟΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ**

•

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

(Β΄ Έκδοση)

•

ΘΥΡΕΣ ΑΙΩΝΩΝ

(Β΄ Έκδοση)

Όλοκληρη ή πιό πάνω σειρά τών βιβλίων του **Στεφάνου Μπολέτση** διατίθεται από τò βιβλιοπωλείο «ΖΩΗ», όδòς Καρύτση άρ. 14, 105 61 Άθήνα, τήλ.: 32 23 560, στην ειδική τιμή τών δρχ. 5.500.

Έκδόσεις «ή Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

**Κατάλογος τῶν βιβλίων πὸν ὑπάρχουν σήμερα
στὰ γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνων»**

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄ ...	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)	1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	800
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ	800
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	500
ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ	500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	500

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πὸν ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων»: 32 35 023.